

Jan Svoboda

HROB SVATÉHO METODĚJE

Kde, ach, kde jsi, hrobko Metodova?

Ztráta tvoje srdce rozrývá,

hory, dole, rcete: kdo ji chová,

který pahrbek ji zakrývá?

Běda, nikdo místa neoznámí,

protože hřích vládne mezi námi,

nehodni jsme nevděčností svou

políbit hrobku velebnou!

(Sborník velehradský, roč. 1, V, 4)

Úvodem.

Letos uplynulo 609 let od první obnovy monastýru na Hoře svatoklimentské (Sv. Kliment, Klimentek, Kaon) v Chříbech na Kyjovsku. Před čtyřmi roky oslavil celý národ český a slovenský 1100. výročí příchodu svatých apoštolů slovanských Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu. Podle podání přidělil jim velkomoravský kníže Rostislav svou tvrz na Klimentku, který patrně se jmenoval, jak se dohadujeme (důvody viz kapitola 2.), v té době Kón, aby si tam zřídili monastýr (klášter), dle pravidel sv. Basila Velikého, jehož byli členy. V monastýru měli, jak bylo v kláštorech zvykem, školu a řádové učiliště bohoslovecké a meškali tam hlavně v době zimní, kdežto v létě konali cesty misijní po naší vlasti a občas se ovšem zdržovali také na dvoře knížecím. Na podzim roku 867 odcestovali do Říma, aby u papežského stolce vydali počet ze své práce, a především aby dosáhli schválení slovanské bohoslužby, kterou u nás zavedli.

Sv. Cyril v Římě těžce onemocněl a 14. února 869 zemřel a byl s velkou slávou pohřben v basilice sv. Klimenta, jehož ostatky tam přinesli přes Moravu z Krymu. Nato byl Metoděj vysvěcen na arcibiskupa moravského a ustanoven za legáta ke všem Slovanům, ale na Moravu se nemohl vrátit pro zuřící válku Moravanů s Němci. Usadil se v Srěmu, byl však Němci zajat a po dva a půl roku vězněn, takže se na Moravu dostal až roku 873. Němci s ním zacházeli tak jemně, že mu zlomili lýtkovou kost pravé nohy, proto sv. věrozvěst do konce svého života kulhal. Tu zlou dobu přetrval monastýr na Klimentku patrně beze škod jsa již od počátku umístěn pro případ takového nebezpečí v lesní těžko přístupné pevnosti. Arcibiskup Metoděj tam působil po svém návratu ze zajetí se svými učedníky ještě dvanáct let, přičemž ovšem v letní době jistě pokračoval v apoštolských cestách po slovanských zemích, přeložil v monastýru řadu řeckých bohoslužebných knih a zestárnuv zemřel tam 6. dubna 885 a byl tam také pohřben v kostele na epištolní straně za oltářem Bohorodičky. Tak je popsán jeho hrob ve slovanských legendách a takový hrob tam byl v troskách kostela 15. června 1905 nalezen. Poněvadž u nalezených ostatků asi šedesátiletého muže nebyl nalezen žádný doklad totožnosti nebožtíka (kamenná nebo kovová deska se jménem pohřbeného, nějaké odznaky jeho hodnosti apod. – sarkofág byl roku 1883/4 odvezen na Velehrad), nebylo možné s určitostí říci, o koho tu jde, kdybychom neměli poznání a prohlášení důvěryhodné Anny Bohuslavy Tomanové z Dubence (zemřelé 29. 3. 1957) z roku 1952 ústně i písemně potvrzeného jejím zpovědníkem, 6. srpna 1960 zemřelým vyšehradským kanovníkem Antonínem Střížem z 25. listopadu 1952 a dalšími svědky, že kosti, nalezené 15. června 1905 v hrobě na Klimentku jsou ostatky sv. Metoděje.

Ale již z toho, co o Klimentku – Kaoně a o monastýru na něm z podání a z dějin i z archeologického výzkumu víme, poznáváme, že jde o místo pro naše nejstarší dějiny nesmírně

významné a proto zasluhující, abychom monastýr obnovili. Svou prací, kterou předkládám veřejnosti, chci ukázat právě tento význam Hory svatoklimentské a pohoří Chřibů, v němž je umístěn, a podnítit archeology a historiky k soustavnému archeologickému výzkumu těch míst. Šíře a hloubka úkolu toho je rozsáhlá. O době velkomoravské máme totiž, jak upozornil zesnulý slavista dr. M. Weingart, sta, ba tisíce listin a knih, jež jsou chovány na jihovýchodě Evropy a jež dosud nebyly ani roztrženy, tím méně zpracovány.

Roku 1930 založil autor Matici svatoklimentskou pro obnovení a zvelebení Klimentku – Kaonu s hrobem sv. Metoděje a pro povznesení úcty soluňských bratří a jejich odkazu. Za tímto účelem vydala Matice ještě téhož roku po druhé osmadvaceti stránkovou brožuru doktora Františka Příkryla „Sv. Kliment u Osvětiman“ a roku 1933 tímže spisovatelem napsanou knihu od 142 stranách „Památky sv. Cyrila a Metoda.“ Roku 1947 napsal pak předseda Matice dějiny Klimentka, doba nebyla však příznivá jejich vydání. Teprve roku 1953 měl Státní církevní úřad v úmyslu je vydat knižně, avšak posudek znalce dějin církevního umění byl (mylně) tak nepříznivý, že SCÚ od svého úmyslu upustil, rukopis však je od té doby nezvěstný (autorovi uhrazena škoda za prvopis i přílohy). Až po pěti letech dostalo se autorovi zkušebním archeologickým výzkumem Klimentka, vykonaným na podzim roku 1958 doc. dr. V. Hrubým, plného, ovšem jen morálního zadostiučinění, neboť zjištěno, že hradisko a kaple na něm postavené (kněžiště později augustiniány zvětšeného kostela) pochází z 9. století. Svou práci ovšem autor stále doplňoval a opravoval, a Duchovní pastýř v č. 6-1960 ji asi na desatinu zkrácenou uveřejnil. Rozšířenou o poznatky do letošního roku získané předávám ji v této knize do rukou slovanských ctitelů našich prvoučitelů Cyrila a Metoděje, aby jejich záře osvěcovala a podněcovala v lásce, bratrství a jednotě svět slovanský. Oni nás uvedli do společnosti kulturních národů evropských. Obnovou jejich monastýru prokážeme jim svou neskonale vděčnost, že jsme hodni jejich svědectví a jména kulturního národa a to ne od nedávna, nýbrž již nejméně od tisíce jednoho sta let!

V Praze 6. dubna 1967.

Dr. Jan Svoboda

1. Rostislavův hrazený les – velký hrad.

Dnešní Morava je pouhým zlomkem bývalé Velké Moravy, která sestávala z Moravy Uhorské¹ k níž patřila naše dnešní Morava, Slovensko a Krakovsko, a z Moravy Pannonské, která ležela mezi Dunajem a Alpami a zabírala větší část dnešních Dolních Rakous.

Moravské hory, znázorněny graficky, mají zhruba podobu rozlehlého velkého A. Západní čáru tvoří Českomoravská vrchovina, čáru východní Jeseníky, Beskydy a Bílé Karpaty, kdežto příčná čára je tvořena vrchy Vizovickými, Chřiby a Ždánským lesem. Tyto hory uzavírají trojúhelník, v němž leží nejúrodnější území Moravy – Haná. V tomto trojúhelníku a na jeho vnějších stranách byla od nepaměti rozsáhlá sídla slovanská, proto mohl neslovanský nepřítel útočit na Moravu jen z jihozápadu podle Dunaje a od jihu podle Moravy. Podmínkou jeho úspěchu bylo zdolání pohraničních a předpolních pevností na ostrovech řeky Moravy a na výbězcích Karpat např. Hradiska u Skalice, ve Strážnici, na hradisku u Velkého Javorníka, na Gruni později u Svatého Antonínka, na hradišti U Písku, dále Pohansko, Pavlovské kopce atd.

Dnešní jižní Morava splývá s územím Dolních Rakous, které byly původně nejméně po Dunaj slovanské, jak dokazují ještě dnes názvy některých obcí a výsledky archeologického výzkumu, např. u Garsu na řece Chubě (Kamp) u Zwettendorfu u Tullnu na pravém břehu Dunaje (Piro Torto). Toto území nemohlo pro svou otevřenou polohu, která usnadňovala jeho dobytí, trvale odolávat útokům nepřátel od západu, a proto bylo záhy odtrženo od slovanského celku. Podobný osud byl by potkal i dnešní jižní Moravu, ale tam se nemohl nepřítel trvale udržet, i když vnikl do jejího nitra, neboť byl ohrožován z boků jednak z jižních Čech, jednak z Moravy výhodní, Uhorské, tj. z nynějšího Slovenska.²

Dobytí střední Moravy bylo znemožňováno horskou přehradou, ležící mezi Napajedly a Brnem. Tato horská přehrada byla zesílena uměle vybudovanými pevnostmi, o nichž se již v 9. století zmiňují franské letopisy. Je to ona „ineffabilis et antiquissimis dissimilis Rastizi munitio“, kterou znal fuldský letopisec, ona nevýslovná a ve všem do té doby známým opevněním naprosto nepodobná Rostislavova pevnost.³ Rostislav vybudoval totiž v Chřibech řetěz pevností se záseky, příkopy a valy, které možno částečně spatřit ještě dnes. Je to Rostislavův hrazený les – souhradí – veliký hrad,⁴ který byl patrně v pozdějších letech podkladem pro vytvoření vlastního jména Velehrad.

¹ Označení Uhorská znamená, že ležela u hor.

² Na území Slovenska byl nejmocnějším hradem Děvín, známý fuldskému letopisci pod jménem Dowina.

³ Letopis fuldský čili Annales Fuldenses k r. 869. Viz MGH I.

⁴ Tímto hradem jsou míněny opevněné Chřiby.

Stejný názor projevil Jakub Hudeček ve svém spise „Dějiny Velké Moravy“ – 1100 roků státu Československého, Přerov 1935, farář v Huštěnovicích, a tedy dobrý znalec Chřibů a okolí Uherského Hradiště: dlužno též věnovat pozornost té okolnosti, že letopisec fuldský nemluví tentokrát o „jakémisi“ hradu jako roku 864, nýbrž o nepojmenované a všem nejstarším nepodobné pevnosti. Letopisec dále vypravuje, že Karel do této pevnosti vnikl, všechna hrazení (dřevěné záseky), k nimž pronikl, spálil a co tam (totiž za spálenými dřevěnými hradbami, tedy uvnitř pevnosti) v lesech ukrytého a na polích zakopaného našel, pobral. Hlavního opevnění však nedobyl. Tento popis nepojmenované pevnosti jasně a určitě naznačuje, že letopisec nepřevádí obraz nějakého hradu, nýbrž že *popisuje rozlehlé opevněné území, kde byly lesy a pole*. Kdo zná Děvín a jeho okolí, snadno usoudí, že se tento popis nehodí k Děvínu. Slovy: „Když Karel vnikl do oné pevnosti,“ chtěl letopisec naznačit, že jde o pevnost, o níž byla pověst rozšířena po celé říši. Takové rozlehlé území s lesy a poli nejlépe se hodí na opevněné Chřiby.

Vlastní jméno pro toto opevnění, hrazený les – souhradí – veliký hrad – buď nebylo v 9. století známo nebo se nevžilo, nebo upadlo a mělo upadnout v zapomnění ve stínu franské rivality a slávy Svatoplukovy a přešlo pravděpodobně, jak bylo již uvedeno výše, na potomní Velehrad, a to z neznalosti celkového stavu věci, avšak nelze ani vyloučit záměr, který vedl ruku tolika kronikářů. Ale jméno hlavní pevnosti, skutečného velkého hradu Rostislavova, která se později stala monastýrem, Kaon, bylo již známo a jeho jméno zachoval ve své zprávě bulharský legendista, který byl jedním z žáků svatého Metoděje anebo je od těchto žáků znal. Z bulharských legend čerpal tak legendista ruský, jak bude uvedeno dále.

Je však i možno, že základ opevnění ve Chřibech položil již markomanský vévoda Marobud,⁵ který, zatlačován Římany od Dunaj, zaujal pevné postavení v „Hercýnském lese.“ Za „Hercýnský les“ označuje Ptolemaios *hory české a moravské*, patřily tedy k němu nepochybně také Chřiby, kde je dosud asi dvacet opevněných, ale neprozkoumaných vrchů. Tam někde asi vybudoval svůj hrad lákající cizí kupce a řemeslníky, neboť Marobudovi⁶ jako odchovanci Římanů nevyhovovaly domácí poměry a vedle vojska vybudoval dle římských zkušeností i své sídlo. Sotva lze se domnívat, že by budoval svůj hrad na slovanském pomezí a je pravděpodobnější, že tak učinil uprostřed západních Slovanů. Lze proto v této souvislosti říci že Markomani a Kvádi jsou nejstarším vojskem západních Slovanů. Položení Marobudova sídla do středu území západních Slovanů lze odůvodnit zájmy vojenskými a zájmy mocenskými, směřujícími k připoutání okolních států k říši Marobudově. Takovým středem byla Morava.

⁵ Vládl od roku 9 př. n. l. do roku 17 n. l. a zemřel roku 41.

⁶ Jméno Marobud je latinizované. Má kmen mar. Slovensky znělo asi Moravod, velitel jízdy nebo vůdce Moravanů.

Stopy po zvláštním středisku velké důležitosti lze totiž nalézt také na střední Moravě, a to u vesničky Malé Hradisko na západním Prostějovsku, kde byly roku 1935 nalezeny stopy velkého hradu, který tu stával asi před dvěma tisíci lety a měl již vyspělou kulturu, jejíž pozůstatky tam byly objeveny spolu s velkými hradbami, příkopy a valy. Toto hradisko bylo sídlištěm a pevností z „keltské“ doby, o které je zmínka i v Caesara.⁷ V téže době bylo objeveno „keltské“ hradisko také na Lysé Hoře u Věteřova a podle tvrzení V. Vozara i na Valech a v sousedních Sobůlkách západně od Kyjova.

Marobudovo jméno se patrně nebude zdát slovanským jazykozpytcům neslovanským, i když zajisté nese malbu let, již vykazuje v průřezu kmen nám společného indoevropského prajazyka. Z jaké spleti krve byl ten, jež Markomané zvali svým králem? A byla ta krev galská nebo slovanská, jež vládla jeho srdci a velela jeho činům? Jakým jazykem mluvil tento vůdce Moravanů, kteří sídlili jako národní kmen v porúčí řeky Moravy, a Kvádi, kteří měli svá sídliště na Váhu a Hronu, ač s vojenskými názvy (Markomani – jízda, Kvádi – pěšáci, stráž římských hranic?)

Dokud nebylo jméno národa napsáno a tím ustáleno, vyslovoval je každý, jak je slyšel a dovedl vyslovit. Řeka Morava jmenovala se latinsky Margus a vojenský oddíl manus. Byl tudíž vojenský oddíl, složený z Moravanů, určený pro boje na Moravě, zván, jak se někteří vědci domnívají Margomanus, kterýžto název mohl by pak být přenesen na obyvatele celé Moravy.

To je jeden z dohadů o jménu Markomanů. Lepší a pravdivější je výklad jména Markomanů od složeného názvu mar-komon; mar znamená kůň a komon jezdec na koni, v množném čísle jezdeckvo, jízda. Kvád od staroslovanského „kuvada“, stráž šestinedělek proti démonům apod., kterou vykonával muž ležící na prahu obydlí šestinedělky. Kuvadu konající muž se nazýval patrně kuwad, kterýžto název pak mohl přirozeně přejít také na jiné strážce, a to i na strážce hranic říše. Lepší výklad se dosud nepodařilo nikomu nalézt. (Podobně vykládám a odůvodňuji názvy Markoman a Kvád ve své práci „Kapitoly z nejstarších dějin československých.“)

Že římské legie pronikly do údolí porúčí řeky Moravy po cestě vedoucí k Baltickému moři (cesta jantarová), podobně jako do údolí řeky Váhu až k Trenčínu, je prokázáno jednak nápisem na skále u Trenčína, jednal nálezy římských peněz a keramiky.⁸

⁷ C. J. Caesar „Paměti o válce galské“ – Commentarii de bello galico.

⁸ Zprávu o tom podává Schwoy, který uvádí, že XXII. římská legie dostala se do Střílek a V. do Slavkova.

O Markomanech zmiňuje se jednak Tacitus,⁹ který zná vznešený rod Marobudův a Tudrův ale podotýká, že již trpí také krále z ciziny, kteří jsou však na Římanech závislí.

Ať už byl Marobudem uspořádaný stát a jeho vojsko 4000 jezdců a 70000 pěšáků – Kvádů, vzorem slovanskému spolku Sámovu (623—658) nebo důsledkem a nástupce ještě méně známého vzoru slovanského státu, jisté je, že válka markomanská, započatá roku 166, byla velkou učitelkou strategie a opevňování na území, které za 600 let po Marobudovi a 200 let po Sámovi mělo název říše Velkomoravská, a jejíž panovníci byli tak velcí, mocní a slavní, že i sama cizina je přiodívala zlatohlavem královským.

Nepsalo-li se o Moravě předtím, nedokazuje to, že by říše Velkomoravská byla teprve tehdy vznikala. Není důvodu, pro který bychom nesměli předpokládat, že Velkomoravská říše trvala již dávno před prvními zprávami o ní, a to zpětně až k Marobudovi, Mlčení letopisců ještě nedokazuje, že nebylo co psát, přičemž ovšem nemůžeme opomenout předpokládané zprávy listin a knih, o nichž byla učiněna zmínka již v úvodu k této knize.

Nejsou-li zatím jiné doklady po ruce pro dávno Velkou Moravu, dávnější, než je dějinná paměť, můžeme přesto pro Moravany nalézt jiné doložené názvy, jako Marabi, Marharii, Marahanses, Maraci, Maravani, Marami. Souvislosti Moravanů s Markomany přeje i ta okolnost, že např. uherský král Štěpán, ačkoliv jako soused Moravanů je znal jako Slovany, nazýval je v listině z roku 1006 Markomany.¹⁰ Jméno Moravané, jak se naši předkové na Moravě sami nazývali, užívají letopisci teprve od 9. století. Předtím je cizí kronikáři jmenují římským názvem Markomani. Obě jména jsou do 18. století synonyma a značí totéž.

Vrstevník sv. Augustina, tajemník sv. Ambrože Paulinus (354—431), napsal v dopise sv. Augustinovi: „Téhož času Fritigil jakás, královna Markomanů, uslyševši od kteréhosi křesťana, který z krajín italských náhodou k ní přišel, pověst o muži svatém (o sv. Amboržovi – pozn. aut.), uvěřila v Krista, jehož služebníka uznala v onom poutníku, a poslavši do Milána dary kostelu, žádala skrze posly, aby byla poučena spisy biskupa, kterak by jí bylo věřit. Již onen napsal slavný list na způsob katechismu, v němž jí také napomenul, aby poradila svému muži, aby se s lidem poddal Římanům. Připutovavši do Milána, litovala toho velice, že svatého biskupa, k němuž spěchala, více nenalezla, neboť byl již opustil tento svět.“ (4. 4. 397).¹¹

⁹ Tacitus Germania 42 a 98; Markomani a Kvádi měli ještě za naší paměti (tj. kolem roku 100 n. l. -pozn. autora) krále vlastní krve, vznešený rod Marobudův a Tudrův, dnes již také krále z ciziny trpí, ale svou silou a mocí jsou králové ti na Římanech závislí.

¹⁰ Nadační listina nitranského kostela z roku 1006: „et populo usque ex partibus Marcomanorum illuc confluenti...“ - ...a lidu až z krajín Markomanů se tam sbíhajcího.“

¹¹ Per idem tempus Fritigil gaudens regina Marcomanorum, cum a quodam Christiano viro, qui ad illam forte de Italiae regionibus advenerat, referente sibi audiret fama viri, Christo credidit, cujus eum servulum recognoverat, missisque Medionalum muneribus ad Ecclesiam per legatos postulavit, ut scriptis ipsius, qualiter credere deberet, informaretur. Ad quam ille epistolam fecit praeclarum in modum catechismi, in qua etiam admonuit, ut suaderet

Fritigila byla buď Markomanka, tj. Moravanka se jménem, přijatým podle tehdejšího zvyku, jak sděluje Jordan ve spisku „De origine actibusque Getarum“ – Původ a dějiny Gétů, od Visigótů nebo byla rodem Visigótka, provdaná za krále Markomanů a proto před poučením svatého Ambrože o pravé víře ariánkou. Vizigóti přijali totiž, vytlačeni z Ukrajiny, od císaře cařihradského Valense (zemř. 378), tuhého to ariána, za sídliště na Dolním Dunaji a za obilí, víru ariánskou. Jeho zástupci Maximiánovi bylo líto obilí a Gétí se mu zdáli nebezpeční, pozval tedy jejich vůdce Fritigera s ostatními předáky do svého tábora, kde je chtěl povraždit, leč nepodařilo se mu to, a byl Vizigóty poražen. Valens mu přispěchal na pomoc, byl však stejně poražen a na útěku uhořel v jedné chatrči u Drinopole, kde se chtěl skrýt.

Náš Křišťan, v němž poznává prof. dr. Oldřich Králík ve své studii „Šest legend hledá autora“ Praha 1966, bratra sv. Vojtěcha Radima, arcibiskupa hnězdenského (1000—1004), praví v úvodu svého díla „Život a umučení svatého Václava a jeho báby svaté Ludmily“ z let 994—5: „Morava, země slovanská, přijala víru Kristovu, jak dle staré pověsti věříme a víme, za dávných dob, za časů prý Augustina, učitele velebného.¹² Máme tu tedy dva věrohodné svědky o „Markomanech“ z doby přesně určené: Podle Paulina byla královna Markomanů Fritigila, v úmrtní den sv. Ambrože, tj. 4. dubna 397 v Miláně, a podle Křišťana přijala v *téže době slovanská země Morava, tj. slovanský národ Markomanů – Moravanů*, víru Kristovu, jak z pověsti věděl a věřil. Znal dopis Paulinův, neuvádí ho, ale jeho obsah poznal patrně jako společník sv. Vojtěcha v Římě. Z obou zpráv plyne, že Markomané Paulinovi a slovanští Moravané Křišťanovi jsou jeden a týž národ. Křišťan – Radim se ovšem mohl dozvědět v Římě sám, poněvadž podle O. Králíka provázel svého bratra na všech jeho cestách.

Také dr. Josef Pelikán z Historického ústavu Akademie věd napsal v Lidové Demokracii z 13. 10. 1964, že lužická kultura je kulturou slovanskou a že území Čech a Moravy bylo osazeno lidem slovanským již před narozením Kristovým a na některých místech sedí Slované čeští přes 4000 let, a lužický – slovanský lid se z území českého nevystěhoval! Když tedy slovanský lid zůstal, jak je přirozené, na svém území, a přesto se tvrdí, že na tom území sídlili zhruba od narození Kristova až do poloviny 5. století Markomani, plyne z toho zase, že ti „Markomani“ byli Slované, čili slovanští Moravané, a název Markomani je pouze jednou ze zkomolenin jejich jména.

viro, ut cum populo suo se Romanis traderet. Quae cum venisset Mediolanum plurimum doluit, quod sanctum sacerdotem, ad quem festinaverat, minime reperisset, iam enim de hac luce migraverat. (Vita S. Ambrosii, mediolanensis episcopi, a Paulino eius secretario ad beatam Augustinum conscripta. Migne Patrologiae tomus XIV, c. 36. Paris 1845).

¹² „Moravia, regio Slavorum, antiquis temporibus ut fama memorante creditur et noscitur Christi fidem percepisse Augustini, magnifici doctoris temporibus. (S. Wenceslai et S. Ludmilae passio. V. Chaloupecký a s. „Na úsvitě křesťanství.“ ELK Praha 1941.)

Odbočivše však poněkud, vraťme se zase k otázce hlavního sídla knížat velkomoravských.

Až doposud se považuje za hlavní sídlo Svatoplukovo a moravského arcibiskupa Velehrad. První jej tímto názvem označil kronikář, zvaný Dalimil,¹³ který již znal tehdejší velehradský klášter. Kosmas ještě neznal jméno Velehradu, neboť píše ve své kronice, že „Hostivít pak zplodil Bořivoje, jenž jako první z knížat byl pokřtěn od ctihodného Metoděje, biskupa na Moravě, za časů císaře Arnulfa a Svatopluka, krále Moravského.“ Rovněž mluví o výsadě kostela moravského. Kdyby tedy bylo na Moravě v 9. století slavné sídlo město Velehrad, byla by snad o něm nějaká zmínka v soudobých zprávách anebo by je uvedl alespoň Kosmas.

Také ze všech stran uzavřený střed Velké Moravy je znám alespoň v neurčitěm podání teprve z doby vládnoucího knížete Svatopluka. Byly vysloveny domněnky, že právě sídliště, objevené na Starém Hradisku, mohlo by být sídlem moravského panovníka. Tyto domněnky jsou také potvrzovány podáním obyvatelstva jmenovaného kraje, podle kterého mělo ležet legendární sídlo knížete Svatopluka v oněch místech, kde i některá jména místní ukazují na prastarý původ slovanských osad.

Na nezbytnost archeologického výzkumu Chřibů, tj. všech bývalých opevněných hradisek, na dokončení výzkumu Klimentka, ukazuje ve svých zprávách také promováný historik Vladimír Ondruš z Moravského musea, a je to jasné každému, kdo hradiska v Chřibech zná z vlastní zkušenosti. Nedokončen zůstal například výzkum Holého kopce, ač slibuje zajímavé poznatky z obrany proti Němcům, vpadlým na Moravu roku 869. Za to, co o něm víme, vděčíme doc. dr. V. Hrubému. Překvapivý nález učinil v říjnu minulého roku koryčanský děkan Stanislav Straňák: Když ryl v děkanské zahradě, uviděl v potůčku Brusnici, protékajícím zahradou, nápadnou kuličku. Očistiv ji, poznal v ní velkomoravský gombík o průměru asi 15 mm, dírkovaný, a mezi dírkami s vypouklou ozdobou. Podle sdělení dr. Jiřího Veselého z Jalubí jsou mezi velkomoravskými nálezy pouze dva gombíky toho druhu, avšak podstatně menší. Do Brusnice ústí dva potůčky z Chřibů, jeden z Moravských luk, tekoucí kolem Bradla, a druhý kolem Zavadilky. Je nepochybné, že gombík byl do Brusnice připlaven z některého bouřkového přívalu, který jej vyplavil na některém místě z břehu (z hrobu, pohřebiště) a zanesl do děkanské zahrady. Je to důkaz proti názoru, že Chřiby jsou archeologicky sterilní.¹⁴

¹³ FRB II. srov. Chaloupecký: Prameny legendy Kristiánovy ve Svatováclavském sborníku II.

¹⁴ Podobně našel autor roku 1895 po velké bouři v potoce před domem svých rodičů v Sobůlkách u Kyjova lví lebku, stoličku asi z té lebky a jelení paroh, co všechno voda vyplavila v břehu asi 1 km vzdáleného a donesla až na místo nálezů.

Kde tedy byl hlavní sídelní hrad moravských knížat? Hledat jej za Dunajem v Panonii,¹⁵ je nesprávné, poněvadž tam v té době vládl Kocel, který sídlil v Blatnogradě na Blatenském jezeře. Musela to být tedy pevnost, ležící v blízkosti obchodní cesty, vedoucí podle řeky Moravy, dobře hajitelná, jakou byla např. na západním konci této horské přehrady pevnost brněnská, střežící soutěsky Svitavy a Svatky. Tyto soutěsky a všechny ostatní byly, jak nám dosvědčují místní názvy, mimo to zabezpečeny na svých úbočích menšími hradisky.

Takovou pevnost tedy nutno hledat na ostrově řeky Moravy, která dobře vyhovovala jak zájmům obchodním, jako mohla být také stálým sídlem moravských knížat. Podle našeho názoru se pro svou polohu uprostřed bažin jmenovala Morava. Na Slovensku se dodnes říká bažinaté louce „zelená morava.“ (Srovnej např. Nitra na řece Nitra, Opava – Opava – Opavice, Ostrava – Ostravice atd.). V tomto názoru utvrzují nás jak zmínky v papežských listech, které podle ustáleného zvyku jmenují biskupy nikoliv podle země, nýbrž podle jejich sídla, a mluvící o sv. Metoději vždy jako arcibiskupu moravském, ač prý měl sedm sufragánů,¹⁶ tak zvláště i výpočet biskupů v roce 976, uvádějících biskupa štýrského, wormského, pražského a moravského. Vedle jiných uvádí se tu tedy biskup pražský, nikoliv český. Proto je uvedený biskup moravský označen nikoliv podle země, nýbrž podle svého sídla, třeba že bylo přes sedmdesát let (od roku 906) zničeno. Mimo to zmiňuje se Kosmas o svém pramenu, kterým bylo privilegium kostela Moravského, jímž je míněn mezi několika kostely v zemi jen jeden privilegovaný kostel v zemi Moravské za doby cyrilometodějské, a to kostel v městě, i spíše na hradě Moravě.

Byl-li tedy arcibiskupským úředním sídlem sv. Metoděje hrad – pevnost Morava, ocitáme se před další otázkou, proč slovanské legendy cyrilometodějské jmenují sídlem moravských věrozvěstů monastýr Kaon – Klimentek? Lze se právem domnívat, že Řím se při označování arcibiskupského sídla držel úřední residence, kdežto Cařihrad užíval pojmenování podle místa Kaonu. To tím spíše, že, jak dále uvádíme, sídlí v nedávno objevené biskupské residenci v Sadech (Derfli) se svou družinou pletichářský německý biskup Wiching. Nesídlil-li arcibiskup Metoděj s bratrem Cyrilem v sídle Rostislavově v pevnosti Moravě v letech 863 až 867, tím méně se v něm zdržoval za Svatopluka, kdy měl na jeho dvoře hlavní slovo právě nitranský biskup Wiching, způsobující svými pletichami nejednu těžkou chvíli i svému arcibiskupovi a roku 866 dosáhnuvši až vypuzení slovanského kněžstva a Metodějových žáků z říše Velkomoravské.

¹⁵ Např. Ráb - Morava

¹⁶ Např. i Nitru

Od podzimu roku 867 dleli soluňští bratři v Římě, kde roku 869 Cyril zemřel. Metoděj odešel zanedlouho jako nový moravský arcibiskup a slovanský legát z Říma a uchýlil se zatím, nemoha na Moravu pro zuřící tam válku, do Srěmu. „V srpnu pak“ totiž „toho roku – sebral Karloman (syn franckého krále Ludvíka Němce) vojsko, které rozdělil na tři oddílu, a jednomu z nich, složenému z Bavorů, poručil, aby mu pomáhal proti Rostislavovu synovci Svatoplukovi, sám pak u sebe podržel Franky a Alemany, chtěje bojovat proti Rostislavovi.

Když se měl dát na pochod, onemocněl a musel v čelo tohoto vojska postavit svého nejmladšího syna Karla. Když pak ten s vojskem sobě svěřeným do onoho nevýslovného a všem starodávným naprosto nepodobného opevnění Rostislavova přišel, všechny tvrze oné krajiny spálil, vše, co v lesích schované nebo v polích zakopané našel, se svými (vojáky) pobral a všechny (nepřátele), kteří se s ním v boji utkali, k útěku donutil nebo pobil.“ Tak o těchto zprávách vypráví fuldský letopisec, který pak k roku 870 připomíná, že „Karloman na to vtrhnuv bez odporu kohokoliv do (Rostislavovy) říše, všechny obce a tvrze si podrobil.“¹⁷

Středem tohoto Rostislavova hradu byly patrně vrchy Hřebčice čili dnešní Chříby od Napajedel po Bohuslavice u Kyjova, s částí Ždánského lesa od Bohuslavic po Nechvalín, Lysé hory po Stražovský kopec. Na tomto území bylo dosud zjištěno asi dvacet hradisek a obrovské útočištné hradisko „U Josífka“ nad Věteřovem (356 m. n. m.), na severní straně Stražovského kopce (419 m. n. m.), veřejnosti až do roku 1927 neznámé. Tento Stražovský kopec ční jako mohutná výspa Lysých hor (hora v tamním kraji značí vinici, kdežto skutečná hora je nazývána kopec; myslí-li se na vinice podle parcel, říká se právě Lysé hory, pozn. aut.), vybíhajících u Nechvalína do Ždánského lesa a odlučujících Ždánko od Kyjovska. Soutěsku mezi Věteřovem a Sobůlkami chránila na obou koncích velká, strategicky důležitá hradiska na Valech,¹⁸ podle V. Vozara původu keltského. Jméno Hřebčice souvisí, jak bude ještě ukázáno, s uctíváním koně jako posvátného zvířete u starých Moravanů. Tento název máme velmi krásně doložený v kupní smlouvě Šimona Komíka z Újezda ze dne 13. května roku 1414, podle které prodal jmenovaný Komík „knězi Petrovi, proboštovi u sv. Klimenta a jeho bratřím i jejich „potomkům“ (nástupcům), kteří by kdy u sv. Klimenta byli tu na Hřebicech, pravú lisitinú 1/3 Hořencic...“ Němci překládali jméno Hřebčice na Marsgebirge.¹⁹ (2/3 daroval augustiniánům markrabě Jan roku 1370, pozn. aut.).

¹⁷ ...in illam ineffabilem Rastizi munitionem et omnibus antiquissimis dissimilem“ v Análech fuldských.

¹⁸ Hovoří-li někdo do nedávna na menším hradisku Sobůlském, zvaném Turecký kopec, bylo ho slyšet na protilehlé, asi 750 metrů vzdálené „Horce“, jako by mluvil telefonem. V poslední době byl tento jev asi některou stavbou porušen.

¹⁹ Srov. slova Marstall nebo Marschall apod. Mar – oř, kůň

Jako středem Rostislavova obranného valu byly vrchy Hřebčice, tak zase jejich středem a pro naše výklady je hradisko, zvané Sv. Kliment, lidově Klimentek, původně Kón – pořečtěno Kaon.²⁰

Toto památné místo o výměře asi 25 ha zaujímá část pozemkové parcely č. 2863/1 ve výměře asi 15 ha katastrální obce Osvětimany a část pozemkové parcely č. 2004, ve výměře asi 10 ha katastrální obce Moravany. Je to hora nadmořské výšky 461 m. n. m. Na její plošině jsou patrný zbytky základového zdiva bývalého kostela, založeného podle podání a potvrzeného archeologickým výzkumem doc. dr. V. Hrubého z roku 1958 a prom. hist. Vladimíra Ondruše z let 1961 a 1962, sv. Cyrilem a Metodějem.²¹ Kolem hory jsou jasně parny tři řady valů, a to prostřední, obklopující místo původní i nově postavené kaple, a zbývající dva valy jsou dnes patrný jen zčásti, a to v jihovýchodním směru od kaple. Ta byla také, soudě podle konců valu dovnitř zahnutých, brána. Celá hora i s valy je zalesněna. Kostel na hradisku byl po přístavění lodi a předsíně, jak ukazuje základové zdivo jeho půdorysu a zdí dělící jeho jednotlivé prostory, 25 metrů dlouhý a 10 metrů široký, kněžiště samo 8 x 5,20 metrů, zevně podepřeno šesti polygonálními pilíři, což mu dávalo ráz gotický. Vchod mělo na jižní straně. Při přestavbě byl tento vchod zazděn. Pevnost mohla být v dobách míru klidným a zdravým sídlem knížecím, za války pak také útočištěm obyvatel severního Kyjovska, a to v rozměrech mnohem větších než středním trojím valem obehnaná a z jihovýchodu přístupná tvrz sama.²²

Tvrz – hradisko je obklopeno devíti vrchy, a to vesměs vyššími než nejvyšší bod hradiska.²³ Každý z těchto vrchů byl sám o sobě tvrzí a dohromady uzavíraly kotlinu, velikou, k jihu otevřenou, asi 300 ha, chránících ji také ze všech stran proti nepříznivým větrům. Jen nejnižší vrch, Nové Bradlo,²⁴ ležící na jižní straně kotliny, ponechával přístup teplému jižnímu větru do tohoto uzavřeného prostoru. Spojeny mezi sebou valy, příkopy a záseky, tvořily by tyto vrchy neobyčejně velikou pevnost, která měla jak pro obránce, tak i pro ženy a děti, ukryté v době nebezpečí, i pro dobytek tam zahnaný, dostatek zdravé pitné vody.²⁵ Na Bradle,²⁶ na Holém kopci a na dalších kopcích jsou patrný zbytky pravěkých hrazených osad.

²⁰ Obrázek.

²¹ Dnes tam stojí úhledná kaple, vystavěná před čtyřmi roky koryčanským děkanem St. Straňákem náhradou za zašlou kapličku z minulého století. Je hojně navštěvována. Vzdálenost Klimentka od Buchlova je asi 7 km vzdušnou čarou.

²² Toto ideální útočiště viz na mapce.

²³ Tvrz leží ve výši 461 metrů, okolní vrchy mají přes 500 m. n. m.

²⁴ Je vysoké 314 m. n. m.

²⁵ Pod tvrzí je „Pět židel“, tj. pět pramenů a na druhé straně na Moravské louce je podle zjištění dr. J. Mrkose i pramen kyselky. U potoka východně pod tvrzí je dosud vyzděná studánka.

²⁶ Vysoký 543 m. n. m.

Přístup do tohoto prostoru byl ze strany jižní, kterou střežily vrchy Malý Holý kopec²⁷ a Nové Bradlo. Hláska byla na Bradle a poskytovala rozhled po celé jihovýchodní Moravě.

Podle své povahy byla tato tvrz, ovšem s jiným jménem než Sv. Kliment, vybudována jako četné jiné tvrze dávno před Rostislavem. Rostislav tyto tvrze opravil a stav se křesťanem, postavil v hlavní tvrzi ještě před příchodem sv. Cyrila a Metoděje na Moravu kostel zasvěcený Panně Marii, neboť slovanské legendy označují jako hlavní oltář jako oltář Bohorodičky.²⁸ Jak jsme se již zmínili, byla kaple – kostel, použitá při rozšíření kostela augustiniány ve 14. století, podle úsudku doc. dr. V. Hrubého vybudována v 9. století, což ovšem neznamená, že teprve po příchodu našich věrozvěstů na Moravu roku 863, Rostislav ji mohl postavit před jejich příchodem, což patrně také učinil.

Po příchodu slovanských věrozvěstů, podle zpráv s padesáti učedníky z Bulharska a z knížectví Kocelova, svěřil jim podle podání Rostislav stejný počet moravských jinochů a usadil je ve výše uvedené tvrzi, kde jim zřídil monastýr s kněžským učilištěm. Neboť jak Rostislav, tak část Moravanů již byli před příchodem svatých věrozvěstů pokřtěni, což potvrzuje i ruský letopisec Nestor, když praví, že knížata Rostislav, Svatopluk i Kocel při poselství k byzantskému císaři Michalovi uvádějí, že jejich země jest pokřtěna, ale nemá učitele, jenž by je vyučoval v jejich mateřštině a tlumočil jim Písmo svaté.

O tom, že na tom místě bylo duchovní středisko slovanských věrozvěstů, udržovalo se mezi lidem živé a houževnaté přesvědčení, které tam vidělo cyrilometodějský klášter bohatě obdarovaný Rostislavem.²⁹ Toto lidové podání je potvrzeno ruskými legendami tzv. prologů (předzpěvů), které, mluvíce o tom místě, nazývají je, jak dále uvidíme, Kaonem, a doplňují zprávu tím, že první knihy bohoslužebné byly přeloženy na Moravě.³⁰

Hradisko Klimentek bylo také předmětem obdivu mnohých vlasteneckých kněží moravských, kteří je pokládali za skutečné místo působení slovanských apoštolů³¹ a za místo,

²⁷ Vysoký 462 m. n. m.

²⁸ FRB I, s. 70.

²⁹ O tom píše v brožuře „Sv. Kliment u Osvětiman“, vydané roku 1930 Maticí svatoklimentskou, dr. Fr. Přikryl, bývalý učitel v Osvětimanech, zemřelý jako děkan v Drahotuších, r. 1939: „Roku 1878 na besedě v hrnčířské dílně slyšel jsem vypravovat: „Král Rostislav uvedl roku 863 sv. Konstantina a Metoda s družinou na pevnost, donesli tam ostatky sv. Klimenta, kde se tři a půl roku chovaly, zřídili tam klášter, přijali od Rostislava sbor mladíků na výchovu ve vědách a založili tu středisko osvěty slovanské. Na výživu přidělil jim Rostislav poplatek čtyři krejcare (měna z roku 1878) ze záduh kolem měst Levár, Sv. Janů a Bánovců na Slovensku, které se odváděly do kláštera v obilí a rolnických výrobcích, dovážených povozy na Skalici, Strážnici, hrází přes řeku Moravu u Lideřovic, na Vracov, Domanín, Újezdec a Hostějov u Osvětiman. Pod tvrzí nad (příští) obcí Hostějovem byla postavena hospoda pro odpočinek vozků a dala vznik obci Hostějovu.“

³⁰ O tom mluví letopisec ve druhé sbírce kyjevské.

³¹ Dr. Řehoř Volný uvádí v místopisu Moravy o Klimentku: „Nynější milý farář osvětimanský, P. Vavřinec Jugan, velký přítel dějin vlasteneckých a každé jiné vědy, upozornil mne na tuto památku doby moravských apoštolů a schválně jsem tam vážil cestu, jejímž výsledkem byl dosud neznámý historický objev.“

kde ve smyslu výše zmíněných legend prologů stál na nejvyšším stupni dokonalosti staroslovanský jazyk církevní.³²

V oblasti Chřibů se udržuje také podání, že na „Hrobech“ nad Stupavou stával kostel Panny Marie.³³ V tomto podání jde pravděpodobně o omyl, zaviněný tím, že se z názvu hradiska „Sv. Kliment“ soudí, že kostel na hradisku byl zasvěcen sv. Klimentu a nemohl tedy být kostelem Panny Marie. Ale kostel na hradisku byl postaven dříve, než sv. Cyril a Metoděj tam přinesli ostatky sv. Klimenta, které pak po třech a půl roce odnesli do Říma. Jménem „Sv. Kliment“ bylo hradisko nazváno patrně až augustiniány právě pro ty ostatky sv. Klimenta jako římského světce, ježto se jim název Kón – Kaon nelíbil a slovanské věrozvěsty Cyrila a Metoděje ještě za světce neuznávali.

Z monastýru na Hoře svatoklimentské šířila se slovanská osvěta po Velké Moravě a přes Balkán na Rus a do ostatních slovanských zemí, jak opět potvrzuje letopisec Nestor, uvádějící, že „bylť jediný národ slovanský, Slované, kteří seděli na Dunaji, jež sobě podmanili Uhři, i Moravané, i Čechové, i Lechové, i Polané, kteří slovou nyní Rusové. Těm totiž byly nejprve knihy přeloženy na Moravě, ježto slove Písmo slovanské, kteréžto písmo jest v Rusích i Bulhařích dunajských [...] a slovanský národ i ruský jeden jest.

Viděli jsme, jak fuldský letopisec, který dovedl pojmenovat jednotlivou tvrz nebo pevnost, např. Děvín – Dowina, která, ač neobyčejně mohutná, měla v Německu podobné hrady, nedovedl vyjádřit jedním slovem veliké Rostislavovo opevnění celého hrazeného pohoří. Takovou pevnost považoval za něco nového, do té doby neznámého, dosavadním pevnostem naprosto nepodobného, které nebylo jedním názvem pojmenováno nebo mělo-li hromadné jméno (Greczen – Hradčín – Hradčany?), zůstalo tomuto letopisci neznámo.

Byl to, jak jsme ukázali, onen veliký pevnostní val, souhradí, Hřebice, a v nich mimo jiné pevnost s monastýrem kaonským, dnešní Chřiby a Sv. Kliment – Klimentek – Kaon.

³² E. Kubek: Staroslovansko – církevní slovník k Písmu svatému, Užhorod, 1906: „Zbožně a s obdivem čtu krásný, plný, úsečný sloh Písma svatého, ale zároveň lituji, že tak nepatrně znám jazyk oltáře, jehož jsem služebníkem. Možná, že to není zcela mojí vinou, kterou se ostatně snažím dle možnosti odčinit. Po všem tom mohu jen prohlásit, že naši předkové měli nejen krásnou, dokonalou a vytříbenou řeč, nýbrž také, že ji přes všechny překážky a pronásledování udržovali a pěstovali. Běda nám, nehodným potomkům!

³³ O tom zevrubně psal Jan Krejčířík z Kyjova v Moravských novinách v červenci 1933 na podkladě vlastního šetření u několika osob, které byly ve styku s bývalým farářem stupavským Sigmundem (1863-1892). Podle poznámky ve Sborníku velehradském, nová řada č. 11, tvrdil osvětimanský rodák a tedy dobrý znalec kraje kanov. Konstantin Černocho, že Hroby jsou novějším názvem pro Hrby.

2. Záhadný Kaon.

O životě sv. Cyrila a Metoděje podávají nám zprávy vedle jiných legend také tak zvané prology – předzpěvy.³⁴

Prologový životopis sv. Cyrila je zachován ve dvou rukopisech z roku 1432 v bibliotéce leningradský a ze 16. století v rukopise rumjacevském.³⁵ Prologový životopis sv. Metoděje je znám rovněž ve dvou rukopisech z 15. a 16. století.³⁶ Životopis cyrilský má prolog ke dni 14. února, životopis cyrilský ke dni 11. května. Prologové životopisy byly vůbec psány později, jak ukazují slova Kaon či Kataon a přípis v chronografu 15. století, učiněný někde v Bulharsku.³⁷

V cyrilském prologu se praví: „[...] Potom šel do Bulhar a hlásaje (roz. Cyril) Krista, a taktěž i do Slovan přišel, všechno město naučil Kristově víře i po Dunaji. I učinili jej biskupem ve městě Kanaoně, i prosili jej, aby je naučil jejich jazykem písmu. On pak, postiv se čtyřicet dní, k Bohu se modle, napsal jim třicet osm slov. I tak naučil je slovanským jazykem Písmu, a proto slovanský učitel nazván. I tak poživ a zázraky vykonav v stáří dobře k Hospodinu odešel a pohřben je ve městě Kanaoně.³⁸

V metodějském prologu se praví, že „[...] když se Metod vrátil do Cařihradu, posvětil jej patriarcha na biskupa a poslal jej zpět na Moravu do hradu Kaonu, tu (Metod) mnohé zázraky vykonal.³⁹

Sv. Cyril zemřel 14. února roku 869 v Římě a byl tam také pohřben. Na podzim roku 867 odjeli totiž soluňští bratři do Říma, aby jednak vyhověli pozvání papeže Mikuláše a osobně mu podali zprávu o své činnosti na Moravě a předešli tím pomluvám německých biskupů, jednak aby si vyžádali schválení této činnosti a schválení slovanských liturgických knih. Na cestu vzali s sebou ostatky sv. Klimenta, papeže a mučedníka, chtějíce je odevzdat papeži a Římu. Ostatky byly pro jejich věc neobyčejně dobrým doporučením. Cestou se zastavili v Benátkách, kde Konstantin skvěle obhájil slovanskou bohoslužbu proti tak zvaným

³⁴ Prologem – předzpěvem nazývá se sbírka krátkých životopisů svatých a poučných řečí sv. Basila Velikého, Jana Zlatoústého a jiných.

³⁵ Byl vytištěn ve vydání z roku 1817.

³⁶ Je rovněž uložen v muzeu Rumjacevském.

³⁷ Volné znění těchto životopisů podle obou rukopisů i vydaných tiskem sepsal Vostokov a podal Pogodin, jenž je otiskl v ruském překladu Dobrovského „Kiril i Methodij“, s. 103—107. Česky je uveřejnil Hanka v Časopise muzea 1841, s. 484—487.

³⁸ V prologu ke dni 14. února se uvádí: „V týž den památka svatého otce našeho Cyrila, filosofa, učitele slovanského. [...] Potom šel do Bulhar, hlásaje Krista, taktěž i do Slovan přišel, všechna města naučil Kristově víře i po Dunaji. I učinili jej biskupem ve městě Kanaoně, i prosili jej, aby naučil je jich jazykem písmu. On pak, postiv se čtyřicet dní, k Bohu se modle, napsal jim třicet osm slov. I tak naučil je slovanským jazykem Písmu a proto slovanský učitel nazván. I tak poživ a zázraky vykonav, v stáří dobře k Hospodinu odešel a pohřben je ve městě Kanaon.

³⁹ V prologu ke dni 11. května se praví: „V týž den památka sv. otce našeho Metoda, biskupa moravského. Když se Metod vrátil do Cařihradu, posvětil jej patriarcha na biskupa a poslal jej zpět na Moravu do hradu Kaonu a tu (Metod) mnohé zázraky vykonal.

trojazyčníkům, tvrdícím, že bohoslužba smí být konána jen jedním ze tří jazyků: hebrejsky, latinsky nebo řecky.

V Římě byli naši věrozvěstové přijati s velkou slávou, sám papež jim vyšel v průvodu vstříc, převzal ostatky sv. Klimenta a uložil je v kostele, k jeho cti vybudovaném. Pak ovšem se konala dlouhá jednání a zkoumání, trvající přes rok, ale skončila s plným úspěchem bratří, papež Hadrián schválil jejich misii a položiv slovanské liturgické knihy na oltář, posvětil je. Konstantin byl vysvěcen na biskupa a patrně několik jeho učedníků na kněze, mezi nimi také Metoděj.

Dosáhnuvše takto všestranného úspěchu, byli by se pak mohli naši věrozvěstové vrátit na Moravu, Konstantin však onemocněl a musel ulehnout; nebyl plně zdravý již při odchodu z Cařihradu na Moravu, a útrapy cest i těžkosti misijní práce podryly jeho životní síly úplně. Tuše svůj blížící se odchod k Pánu, přijal řeholní šat a nové jméno Cyril a svému bratru řekl: „Hle, bratře, my dva byli jsme soupřeží jedinou brázdu táhnouce, a já na líše padám svůj den ukončiv, ty pak miluješ horu (tj. asijský Olymp a na ní klášter Polychron) velmi. Ty však nesmíš pro horu (tj. pro ten klášter) zanechat učení svého na Moravě, abys tím spíš dosáhl spásy. Zůstaň u toho dobrého lidu a vyučuj jej pravdě Boží.“ Láska ke společnému dílu takto byla zesílena odkazem bratrovým.

Zemřel ve věku 42 let a byl pohřben s nejvyššími církevními poctami, jaké se prokazovaly jen papeži, v kostele sv. Klimenta, vedle ostatků, které do Říma přinesl. Jeho úmrtím utrpěla moravská misie velkou ztrátu, větší snad, než můžeme tušit. Cyril byl totiž muž, jenž pro svou neobyčejnou učenost a ohnivou výmluvnost a horlivost, pro skromnost, čistotu a svatost života požíval v Cařihradě i Římě takové úcty, že potíže, které nastaly Metodějovi by vůči Cyrilovi asi nenastaly. Nám, věrným synům a dcerám, klečícím u hrobu Metodějova, přísluší vděčně vzpomenout těž vzdáleného hrobu druhého otce svého, sv. Cyrila v Římě!

Po smrti sv. Cyrila byl Metoděj v Římě vysvěcen na arcibiskupa a to hned, ne až krátce před svou smrtí za své cařihradské návštěvy. Prostý návrat Metodějův na Kaon na Moravě je v prologu ale bez postranního úmyslu označen za poslání na Moravu.

Při této příležitosti je třeba rozhodnout, kde máme hledat onen Kaon nebo také Kanaon? Toto jméno se vyskytuje ve všech rukopisech a v obou prolozích a „jest prý buď pokaženo, nebo zmatkem položeno.“⁴⁰ Pogodin se domníval, že Kaonem je míněno Blatno či Mosburg. Byly uváděny i jiné dohady, vztahující se na Kostence v Makedonii nebo Catanii na Sicílii. Mnohým badatelům zdála se tradice o tom, že monastýr Kaon byl sídlem a také úmrtním

⁴⁰ Pogodin hádal na jméno Blatno či Mosburg, sídlo Kocelovo.

místem sv. Metoděje velmi pravděpodobnou, neboť Konstantin neboli Cyril a Metoděj byli řeholníci – basiliáni zvyklými již od mládí na život řeholní, a proto se dá předpokládat, že i za svého pobytu na Moravě vedli dále život mnišský.⁴¹ V Dörflu – Derfli – Sadech lze už podle názvu sídla soudit, že to bylo sídlo německých kněží Wichingových, než se stal biskupem nitranským, což bylo ve skutečnosti jmenováním formálním, ježto, jak dále uvidíme, Wiching chtěl zůstat v blízkosti knížecího dvora.

Doc. dr. V. Hrubý píše v almanachu Velká Morava: „Nejnovější oživení této problematiky (hledání hrobu sv. Metoděje) vyvolal objev dvouchórového kostela s pravoúhlým kněžištěm na východní straně a apsidovitým uzávěrem na straně západní, v Uherském Hradišti – Sadech v letech 1959—1960. Pro svůj zdvojený půdorys je totiž stavba hypoteticky označena za biskupský chrám; na tomto nalezišti jsou i náznaky o možné existenci kláštera a církevní školy z 9. století. „Poněvadž tam zjištěno i baptisterium, příznačné v té době pro chrámy biskupské, lze právem předpokládat, že tam působil snad sám Metoděj – a zda právě v Sadech nestojíme před hledaným katedrálním chrámem Velké Moravy.“

Osada Sady, ještě do nedávna Derfle, německy Dörfel – vesnička, patřila a patří podle své podoby k městu Kunovicím (dnes ve skutečnosti k Uherskému Hradišti). Kdo tam asi sídlil, a tak krásně německy pojmenoval, když se mu nehodil název Kunovice? Přece ne sv. Metoděj! Tu asi zajedeme pro poučení do studie dr. Martina Mikulky, tč. na odpočinku ve Strážnici „Památky Starého Velehradu, 2. díl, Otázka kunovského biskupství: „Když Rostislav určil pro svého vyvoleného biskupa Metoděje své knížecí sídlo za obydlí, byl také Němec Wiching nucen bydlet poblíž knížecího dvora, aby mohl vyrovnávat vlivy Metodějovy na církevní politiku moravskou.

Samozřejmě byl Metoděj po svém povolání na Moravu nejbližším biskupem i účastníkem historických událostí na hradě Rostislavově a Svatoplukově. Wiching byl odstaven a konečně byla Nitra samým papežem určena za sídlo biskupské. Za Svatopluka nabývá zase moci pro Metoděje a jeho žáky katastrofální, když kníže povrhnuv českou manželkou, povolal sestru Arnulfovu na moravský trůn; její pomocí stal se vliv Wichingův na vnitřní a vnější poměry země rozhodujícím. Byl sice ustanoven biskupem nitranským, avšak z vlivu, který vykonal na knížecí dvůr, je patrné, že jeho biskupování v Nitře bylo pouze na papíře. Matěj Procházka (Sborník velehradský 1885, s. 7) nazývá jej „tak zvaným biskupem nitranským,“ neboť ze všeho řádění jeho na dvoře Svatoplukově vysvítá nade vší pochybnost, že dvoru knížecího vlastně neopustil, že v nitranské biskupství vůbec nevstročil.

⁴¹ Srov. Dr. Josef Zavadil: „Velehrady Děvín a Nitra.“

Nedá se však soudit, že měl společné obydlí s Metodějem, ale nesídlil také daleko od něho. Nemohl také bydlet příliš vzdálen od královského dvora, když mohla královna i s králem snadno se dostavovat k jeho bohoslužbám.

Roku 899 za souhlasu krále Arnulfa vnutil se Wiching po smrti Engilmarově za biskupa pasovského; na trůně tom však seděl necelé dva roky. Brzy proti vůli císařově byl arcibiskupem Deotmarem a jeho sufragány sesazen a na jeho místo nastoupil Richarus, avšak spojitost Wichinga s jeho bývalým moravským sídlem v Kunovicích trvala dále v paměti pasovských. Wichnig se sídlem svými Kunovicemi poskytl nový důvod, aby biskupové pasovští uplatňovali svá práva na Moravu. Čímž je prokázáno, že biskupské sídlo s případným klášteřem v Sadech – Derfli – Dörfli – Kunovicích bylo německé, kdežto slovanské sídlo Metodějovo s klášteřem bylo na Klimentku – Kaoně v Chříbech. Obdobně to bylo v letech 1358 a 1421, kdy dole, na Velehradě seděli němečtí cisterciáci a na Klimentku – Kaoně čeští augustiniáni.

Někteří badatelé dovozují však,⁴² že životopis arcibiskupa Metoděje v prologu praví z řevnivosti proti Římu, že byl vysvěcen v Cařihradě na biskupa samotným patriarchou a poslán do města Kaonu. Rovněž tak Cyril podle slov prologové legendy vrátiv se z Říma a zašed do Bulhar, byl učiněn biskupem ve městě Kanaoně. Cyrilometodějský badatel Fr. Snopek k tomu též podotýká, že sv. Metoděj byl ustanoven biskupem cařihradským patriarchou v jakémsi městě Kanaoně čili Kaoně, „jehož bys marně hledal na okrsku zemském.“⁴³ Toto místo lze na Moravě poměrně snadno nalézt, a je proto divné, že zmíněné badatelé hledali Kaon v Makedonii nebo dokonce na Sicílii či někde „na celém okrsku zemském“ mimo Moravu. Pisatel prologů, i když neznal podrobnosti, měl jistě alespoň tolik vědomostí, že věděl o bytí země Moravy, do níž tento Kaon kladl.

Národní píseň, kterou znal i popíratel moravského Kaonu, výše uvedený badatel Snopek, pje: „Moravo, Moravu, Moravěno milá, co z tebe pochází chasa ušlechtilá. Chasa ušlechtilá, žádostivá boje. A jaké to koňstvo rodí půda tvoje!“

Je důležité vědět, proč se v této národní písni užívá slova „koňstvo“, které někteří Moravané z nemístného studu nahrazují slovem „potomstvo“, když např. v Čechách rodí se právě tak dobří koně jako na Moravě? Písnička navazuje na moravské podání, že našim pohanským předkům byl kůň posvátným zvířetem.⁴⁴ Posvátné zvíře to uctívali staří Moravané na hoře Modle u hradu Buchlova, který svými v pověstech zahalenými nejstaršími dějinami utvrzuje nás v přesvědčení, že kůň byl skutečně zvířetem posvátným. Toto lidové podání se

⁴² Fr. Snopek: Nauka církve o učení sv. Cyrila a Metoděje, Sborník velehradský.

⁴³ Viz v citované práci pozn. 9.

⁴⁴ V Indii je např. ještě dnes posvátným zvířetem kráva.

odvozuje z vypravování o obrazu markomanské královny Fritigily na hradě Buchlově a ze souvislosti hradu toho s bývalým pohanským obětištěm na hoře Modle.⁴⁵ Jak kopec Modla, tak i Buchlov a Klimentek – Kaon leží v pohoří Chříbech, jehož správné jméno je Hřebice, jak bylo řečeno dříve. Všechna tato jména tedy souvisí s kultem koně. Nad Buncí je také kopec Kobylák (432 m. n. m.).

Přicházíme k rozřešení otázky, jak souvisí s tím, co právě bylo řečeno, náš Kaon? Kaon je staromoravské pořečtělé slovo kuon. Samohláska ó může se vlivem řeckého prostředí ve slovanském jazyce změnit na ao.⁴⁶ Jméno osady Kůň se vyskytuje i v Čechách, jako např. Bílý Kůň u Vysokého Mýta a Černý Kůň u Stříbra. U Jindřichova Hradce je ves Kun, kterou považujeme za původní Kůň, a jež byla přejmenovaná (podle Profouse) na Kuní, které v německém znění bylo Kain. I tento tvar nachází se v pramenech vedle tvaru Kaon. Píseň „Moravo, Moravo...“ přivedla autora této knihy na stopu Kaonu, písni Kaon neodůvodňuje. Již Rostislav ve svém styku s Cařihradem mohl docela dobře pořečtit název své tvrze Kóně na Kaon, určitě však to mohl učinit sv. Cyril a Metoděj, když podávali do Cařihradu zprávu o svém přijetí na Moravě, o svém sídle a o své práci. Jméno Kón bylo by řeckému prostředí nesrozumitelné, a proto jistě používali pořečtělého názvu svého sídla. Jen své slovanské matce mohli svůj monastýr označovat jeh slovanským názvem Kón.

Jak výše uvedeno, přišli sv. Cyril a Metoděj roku 863 na Kaon, kam přinesli ostatky sv. Klimenta, jež si zvolili za ochránce své misie u nás. Když roku 867 odešli do Říma, odnesli s sebou i jeho ostatky do věčného města. Na památku tohoto přechodného uložení ostatků sv. Klimenta na Kaoně, byl týž nazván Sv. Kliment.

Vedle jména Kaon je tu ještě jméno Kanaon. Tu se naskytá další otázka, proč se v legendách prologů uvádějí dvě jména pro totéž místo? To lze vysvětlit tím, že Moravané, kteří

⁴⁵ Jméno hradu Buchlova je možné odvozovat etymologicky od slov bůh – lov. Pověst o vzniku Buchlova vypráví: Zakladatele hradu Buchlova ani stáří hradu neznáme. Je proto nutno se spokojit s pověstmi, k nimž dal podnět na hradě chovaný obraz zmíněné královny Fritigily, která žila ve 4. stol. po Kr., kdy prý Markomani z Moravy zmizeli. Fritigil se velmi zajímala o křesťanské učení, a dokonce se vypravila do Milána ke sv. Ambroži, který však právě v den jejího příchodu zemřel (4. 4. 397). Královna byla vášnivou lovkyní a při lovu neznala překážek ani únavy. Jednou při pronásledování statného paroháče octla se pod příkrým skalnatým kopcem, k němuž, jak zjistila, vedla vyšlapaná stezka. Cestička ji dovedla na vrchol, kde ve skále objevila sluj a v ní obětní oltář s modlou boha lovu. Královna dala oltář zničit a jeskyni zasypat. Místo na temeni kopce se jí však zalíbilo, takže tam dala později postavit lovecký zámček. V tato místa přišel lid slovanský, který, když zvěděl, že tam bylo obětiště boha lovu, nazval horu Buchlovem. Nově přichodící lid si pak postavil své pohanské obětiště na vrcholku sousedního kopce, který podle toho dostal jméno Modla. Později byl v těch místech postaven hrad, nazvaný podle kopce Buchlov. Také bronzová soška boha lovu, která je vysvětlením názvu hradu, je prý v hradních sbírkách. Tolik pověst. Podle správy hradu tam nic takového není. Fritigila je historickou osobností, která žila v rozhraní 4. a 5. století a také je pravda, že byla v Miláně, sv. Ambrože však již našla mrtvého. Předtím jí poslal dopis ve formě katechismu, v němž jí učil pravé víře (byla ariánka). Dopis se nezachoval.

⁴⁶ Slovanský seminář brněnské university připouští měnu ó v ao vlivem řeckého prostředí.

chodili a jezdili na Kaon, vyslovovali to jméno tak, že některý písař písíci písmem hlaholským, přesmykl předložku na s první slabikou Kaonu a tak místo „Na Kaon“ napsal „Kanaon.“⁴⁷

Není přitom možno myslet na biblický Kanaan. V tomto směru jde pouze o náhodnou podobnost. Pisatel prologů čerpal své znalosti z vyprávění učedníků sv. Metoděje, kteří po jeho smrti byli z Moravy vypuzeni nebo uprchli, a proto se mohl velmi snadno dopustit zmíněné přesmyčky. Od těchto Metodějových žáků dozvěděl se i o Rostislavově velikém hradu a neznal přirozeně název Velehrad.

Všechny vrchy v Chříbech mají svá původní jména: Brdo,⁴⁸ Ocásek, Holý Kopec, Bradlo, Kobylák, Modla a jiné. Měla tedy jistě i Hora své předcyrilometodějské jméno, které neznáme, avšak z porečtěného Kaon soudíme, že znělo Kón. Poněvadž však byl na této hoře první slovanský monastýr a seminář podle cařihradské prologové legendy patriarcha poslal sv. Metoděje na Moravu do hradu Kaonu, můžeme toto jméno, pokud se neprokáže něco jiného, přivlastnit Hoře svatoklimentské.

Roku 1961/2 konal na Klimentku archeologický výzkum promováný historik Vladimír Ondruš z Moravského musea v Brně. Roku 1961 odkryl celou plochu (po odstranění dřevěné kapličky) a obnažil znovu hrobovou jámu za oltářem. Jáma byla ve zvětralé skále, zasypána zeminou, promísenou se zbytky malty s úlomky dlaždic, velmi dobře patrná, a tak měl možnost zjistit. 1) jáma se nachází uprostřed závěru chóru, a nikoliv po pravé (epistolní) straně, jak uvádí R. Čechmánek ve zprávě i na plánu, 2) průlom v závěru chóru byl až ve výši asi 50 cm nad úrovní pohřbu, tj. v těsné blízkosti hrobu bylo celistvé původní zdivo kostela, 3) na tomto zdivu nebylo nejmenší stopy po odebrání kamenů za účelem rozšíření hrobové jámy.

Je třeba ve výzkumu pokračovat, ač hlavní otázka, z které doby pochází kněžiště – je to bývalý sborný kostel se vchodem na jižní straně z 9. století – zbývá ještě mnoho nerozřešeno. Nebyla dosud odkryta jihovýchodní část chóru (zvenčí), dále loď kostela, velkomoravské sídliště bylo tam zjištěno jen sondami, nebyly proseknyty valy atd. a ovšem všechna hradiska v Chříbech Holým kopcem počínaje. Docent Hrubý zjistil roku 1958 ve vzdálenosti 80 metrů západně od kostela osídlení velkomoravské (viz jeho pojednání v Drobném tisku č. 1 Moravského musea „Velkomoravské hradiště Sv. Kliment u Osvětiman“) a na ty sondy navázal

⁴⁷ Dr. Josef Zavadil: „Velehrady Děvín a Nitra.“ Lidová demokracie z 5. 7. 1952 jako na zavalanou píše ve stati „Umělcův hold myšlence cyrilometodějské:“ Na svém obraze slovanských apoštolů připsal Aleš citát z Písma svatého: Na počátku bylo Slovo a Slovo bylo u Boha a Bůh byl Slovo.“ Aleš psal o tomto nápisu svému příteli, malíři Janu Prouskovi: „Těšilo mne velmi, žeš byl se sv. věrozvěsty spokojen. P. Šimáček mně psal, že ve slově iskoní jsem přehodil n s i. Ale Zap zná nynější ruštinu a já jednak u Zapy a včera ve Flajšhansově Krásném písemnictví jsem našel, že ve staroslovanské azbuce bylo tak, jak jsem napsal.“ Právě při psaní poslední stránky knížky dostal autor dopis z Vřesovic, v němž je hradisko Klimentek nazváno „Na Klimentku.“

⁴⁸ Je to nejvyšší vrchol v Chříbech, dosahující výšky 583 m. n. m.

Vl. Ondruš. Další osídlení bylo zjištěno ve vzdálenosti 40–50 metrů rovněž západně od kostela, a to v místě, kde doc. Hrubý uvádí na plánu v Drobném tisku č. 1 Moravského musea „Velkomoravské hradisko Sv. Kliment u Osvětiman“ vnitřní opevnění (označeno B). Zdá se, že nejde o opevňovací záležitost, nýbrž spíše o řadu na sebe navzájem navazujících sídelních staveb – byly zatím zjištěny dvě – ostatní musí prokázat další výzkum.

K tomu třeba poznamenat: o věrohodnosti členů komise z roku 1905 a proto ani o pravdivosti jejich zprávy o hrobu na Klimentku nelze pochybovat, stejně jako nelze pochybovat o pravdivosti zprávy historika Vl. Ondruše. Je proto nutno hledat vysvětlení rozporu mezi nimi. Roku 1883/4 vyzvedl velehradský kaplan Jan Vychodil jistě na rozkaz svého faráře Josefa Vykydala za oltářem bývalého kostela na Klimentku sarkofág s dvouramenným křížem na víku a zakopal jej za kostelem na Velehradě. O tom máme svědectví Josefa Čermáka z Tupy, nemáme však svědka postupu práce při vyzvednutí sarkofágu a o uložení ostatků z něho vybraných do takto vzniklé jámy. Musíme mít na zřeteli, že v tomto hrobě ležely dvacet jedna nebo dvacet dva let (!), než byly roku 1905 R. Čechmánkem v přítomnosti komise z hrobu vybrány, uloženy do bedničky, zapečetěny a uschovány v oratoři kostela osvětimanského. Byla-li v sarkofágu tabulka se jménem nebožtíka nebo dokonce nějaká listina, nevíme. Na Velehradě se prý vyprávělo, že nějaké nálezy byly odeslány do ciziny k prozkoumání. Kdy? Po odvozu sarkofágu roku 1883/4 nebo až roku 1904 kdy přijeli na Velehrad odborníci univ. Profesor dr. Alois Riegel a opat benediktinského kláštera v Göttweigu Adalbert Dunzl, jenž spatřiv sarkofág roku 1903 za kostelem vykopaný, bezděčně zvolal: „Das Grab des hl. Method!“ – „Hrob sv. Metoděje!“ (Viz o tom zprávu preláta dr. Jana Nevěřila ve Sborníku velehradském, nová řada č. 11, str. 74—76, z roku 1940) a prohlásil se souhlasem prof. Riegla sarkofág za unikát 9. století.

Dělník Miloslav Březina vyprávěl Josefu Jáchymkovi z Osvětiman roku 1951, jak J. Jáchymek sdělil autorovi knihy v dopisech z února, z dubna a z října téhož roku, že pracoval asi čtrnáct dní na vykopávkách na Klimentku, řízených R. Čechmánkem. V lodi kostela vykopali jedenáct koster, mezi nimi kostry ženské a dětské. Kostry prohlédl MUDr. Tomášek z Koryčan a pak dopraveny do Osvětiman k pohřbení. Vedoucí vykopávek Čechmánek jezdíval na poradu na Velehrad. Měl nějaké plány nebo náčrty, podle kterých určoval, kde se má kopat. Říkal prý nejprve, že sv. Metoděj byl pohřben jako arcibiskup i s berlou, pak ale tvrdil, že sv. Metoděj byl pohřben jako mnich, a to na epištolní straně oltáře. Na tom místě pak kopali a v hloubce asi jednoho metru (podle protokolu 1,9 metru) přišli na kostru. V těch místech byly také porušeny základy klášterní (kostelní?) zdi. Když kostru trochu odhrnuli, poslal vedoucí Čechmánek do Osvětiman pro faráře Brázdila a také do Koryčan pro faráře, aby přišli na místo

vykopávek a byli svědky nálezů kostry. Nepřišel z nich nikdo. Pouze z Osvětimanů přišel kaplan Antonín Kučera. Po jeho příchodu se kostra vyjmula, uložila do jakési bedničky a dopravena na ř. k. faru v Osvětimanech. Když se kaplanovi Kučerovi zmínili, že vykopali (vlastně našli) hrob sv. Metoděje, prohlásil: „Kdyby se stal nějaký zázrak, třeba by to byl on.“ Na kostru přišel on sám, Miloslav Březina se zemřelým Janem Čížkem. Kostra byla celá, tedy i s lebkou. Po obou bocích kostry byly nějaké chuchvalce zetlelé černé hmoty, pravděpodobně oděvu. Pod kostrou byla rovná tvrdina, byla-li to však dlažba, si nepamatuje. Dále se už nekopalo. Josef Jáchymek podotýká, že Čechmánek vykopávky fotografoval, a jsou-li snímky někdy uschovány, přispěly by k vysvětlení vykopávek! Pamatuje si, že když byl ještě malý chlapec, viděl fotografii členů komise (formát asi 13 x 18 cm), na kterou měl člen komise Matěj Vintř udělat rámek. Které osoby na snímku byly, se už nepamatuje. (Snímky jsou uveřejněny ve Sborníku velehradském, n. ř. č. 16. Pro archeologii nemají valného významu, pozn. aut.). Velehrad neměl zájmu, píše J. Jáchymek, aby se uchovaly tyto památky, a když se něco vykopalo a nešlo to vůbec utajit, tak se staral o to, aby se to aspoň znehodnotilo.

Amatérský archeolog V. Gloza z Koryčan, velký milovník Klimentky, najal si podle sdělení vdovy Anny Glozové roku 1923/4 dva dělníky a kopal na Klimentku, nevíme však na kterých místech. Našel tam zlatý byzantský peníz, solidus z první poloviny 9. století. Na líci je zobrazen císař Theofil, který vládl v letech 829—842. Byl to otec císaře Michala, který poslal roku 863 na Moravu věrozvěsty Cyrila a Metoděje. Na rubu je poprsí Michala II. (829—867) a Konstantina, který asi brzy zemřel, neboť roku 840 byl korunován Theofilův syn Michal. Otisk mince uveřejněn na straně 35 Drobného tisku č. 1 Moravského musea v Brně a popsán na str. 64—66 téhož tisku numismatikem Jiřím Sejbalem prý podle tužkového otisku, ač majitelka peníze Anna Glozová po dlouhém jednání roku 1960 se rozhodla, že pro jeho důležitost v dějinách Klimentky jej Moravskému museu prodá. Podle doslechu neušel V. Gloza pomluvě, že peníz koupil v Praze a vydával jej pak za archeologický nález z Klimentky!

Svatý Kliment nemá v Chříbech jak sídlo slovanských apoštolů Cyrila a Metoděje v lidovém podání ani v listinných dokladech, byť pozdních, soupeře. Přísluší mu tedy nesporně jméno uvedené slovanským prologem. Pořečténé staromoravské jméno Kaon mu proto ponecháme i pro budoucnost.

Na konec dlužno se zmínit o zásluze doc. dr. V. Hrubého, že roku 1958 podnikl na Klimentku alespoň sondážní (zkušební) archeologický výzkum a zahájil tím vlastně archeologický výzkum Chříbů vůbec, když jiným se do toho nechtělo, poněvadž se prohlašovalo, že Chříby jsou sterilní, že tam nic není až na to málo, co tam snad zůstalo po augustiniánech ze 14. a 15. století. Jak jsme již viděli ze zprávy prom. historika Vl. Ondruše,

výsledky výzkumu jsou překvapující, a ještě slibují dokonce snad nějakou senzaci, jak naznačuje ten loni v děkanské zahradě koryčanské nalezený velkomoravský gombík, jenž má ve velkomoravských nálezech jen dva, a to podstatně menší, souběžníky. S výsledky svého pokusného výzkumu byl doc. Hrubý jistě spokojen. Už tehdy zjistil zbytky obytných objektů a to ne na rovině u trosk kostela, nýbrž na jižním svahu hradiska, a objevil tam patrně i části základů druhého kostela. Napsal pak autoru: K nejdůležitějším poznatkům patří skutečnost, že hradisko bylo vybudováno v době hradištní, že jsou na hradisku mocné sídlištní vrstvy s keramikou z 9. století a že s velkou pravděpodobností lze říci, že kostel (nebo aspoň některá jeho část z dosud zachovaných základů) pochází z doby velkomoravské. (O kněžišti je to již uznáno, pozn. aut.).

Zakreslili jsme znovu tvar a velikost hradiska. Sondami jsme také zjistili, že plošina v okolí kostela je značně porušena středověkými zásahy a řadou rozmanitě motivovaných výzkumů, takže tam lze očekávat nejméně. Zato níže na jižním svahu akropole jsou nedotčené vrstvy z 9. století se zbytky obytných objektů, obsahující typickou keramiku velkomoravskou. Výskyt malty v těchto vrstvách naznačuje, že zde stále již v 9. století nějaká stavba z kamene, kladeného na maltu, již by snad mohl být právě kostel nebo lépe, jeho nejstarší část. O nálezu zlatých byzantských peněz píšeme na jiném místě. Dalším výzkumem v troskách kostela akropole se ukázalo, že jeho nejstarší část z 9. století, je kněžiště (bez opěr), ke kterému byla později asi augustiniány přistavěna loď s předsíní, neboť jsme četli, že byla předána kaple s budovou k ní přiléhající. Jde tedy o samostatnou svatyni z doby cyrilometodějské i s přiléhající k ní budovou klášterní. Tam žil, působil (tři a půl roku se svým bratrem Cyrilem) a roku 885 zemřel sv. Metoděj a byl v kapli – klášterním kostele (soubor) u základní zdi za oltářem na epištolní straně, pohřben.

3. Hrob sv. Metoděje na Klimentku – Kaoně.

Vraceje se roku 869 z Říma jako moravský arcibiskup nemohl se sv. Metoděj pro právě tam zuřící válku odebrat do svého sídla Kaonu, a proto se zatím usadil na Srěmu v zemi Kocelově. Na Moravu se vrátil až roku 873. Sv. Cyril jako arcibiskup nebyl nikdy na Moravě, ačkoliv prologová legenda cyrilská mu dává jako pozdější biskupskou hodnost. Sv. Metoděj působil po svém návratu na Moravu ve své arcibiskupské hodnosti právě z hradu Kaonu, jak to dosvědčují prologové legendy. Jeho blahodárnou činnost na Moravě ukončila teprve smrt. Stojíme před otázkou, kde byl pohřben? Byl pohřben na Kaoně? Tuto otázku mohlo odpovědně vyřešit konečné slovo archeologie a historie po zevrubném prozkoumání nálezu z hrobu, objeveného tam 15. června 1905, a podle popisu pohřbu sv. Metoděje ve slovanských legendách, jakož i podle posudku kostry z tohoto hrobu.

O smrti a pohřbu sv. Metoděje zpravuje nás nejvěrohodněji nejstarší pramen, slovanská legenda Pannonská o životě sv. Metoděje, která praví, že na Květnou neděli, když se shromáždili všichni lidé v kostele, arcibiskup Metoděj, ač sláb, šel do kostela a žehnal tu císaře (byzantského), knížete (Svatopluka) i duchovní a všechen lid. Tehdy podle slov legendy řekl: „Střežte mě, děti, do třetího dne.“ Když se tak stalo, na třetí den poručil svou duši Bohu, na rukou kněží zesnul 6. dne měsíce dubna, třetí indikce roku 6393 od stvoření celého světa, tj. roku 885. Dále vypravuje legenda, že jeho učedníci, vzdavše mu náležitou úctu a poradivše se obětovali církevní služby latinsky, řecky a slovansky a uložili jej ve sborném kostele.⁴⁹ Posléze se v legendě uvádí, že nesčetný zástup lidí doprovodil milovaného pastýře se svícemi k hrobu.⁵⁰

Z tohoto vylíčení posledních tří dnů života sv. Metoděje je zřejmé, že zemřel na Kaoně. Lze si totiž těžko představit, že by učedníci sv. Metoděje vezli svého umírajícího učitele a arcibiskupa ve voze tehdejšími lesními cestami někam do Starého Města nebo do Sadů (Dörfle, nehledě k tomu, že toto místo bylo patrně sídlem Wichingovým) a tam s ním tři dny a tři noci až do jeho smrti setrvali. Zato se mohly vylíčené události velice dobře sběhnout v obvyklém prostředí klášterním, v kostele na Kaoně v basilánském chóru, tudíž v tomto kostele (kapli), tehdy právě ve Svatém týdnu. Za povšimnutí stojí, že ctih. Anna Bohuslava Tomanová tvrdila, že sv. Metoděj kulhal (což je prokázáno zhojenou zlomeninou pravé lýtkové kosti) a že je mučedníkem, protože byl zavražděn! V tomto případě by mohlo jít pouze o otravu, o které nevěděl ani světec ani jeho okolí. O násilném útoku by učedníci arcibiskupovi věděli a byla by o tom jistě nějaká zpráva v legendě.

⁴⁹ FRB I: „...i položišja i v sbornej crkvi.“

⁵⁰ Legenda praví: „...plačice za dobrým učitelem i pastýřem mužské pohlaví i ženské, malí i velcí, bohatí i chudí, svobodní i otroci, vdovy i sirotci, cizinci i tuzemci, neduživí i zdraví, všichni, jakož i všechněm všechno učiněn jest, aby všechny ke spasení přivedl.“ FRB I, 1.

Z legendy „Života Konstantina a Metoda“⁵¹ se dozvídáme také podrobnosti o hrobu sv. Metoděje. Tato legenda praví k 15. srpnu, že sv. Metoděj „naučiv učedníky své pravé víře i předpověděv svou smrt před třemi dny zesnul v Pánu v pokoji. Leží ve velkém (na tehdejší poměry, pozn. aut.) kostele moravském na levé straně ve zdi za oltářem Bohorodičky.“ Byl tedy sv. Metoděj pohřben za uvedeným oltářem na epištolní straně.

V apsidě trosek kostela na Klimentku – Kaoně byl roku 1905 nalezen hrob, který plně odpovídá tomuto popisu hrobu sv. Metoděje, jak jej pojednávají výše uvedené legendy. Sborným kostelem míní se jednak kostel klášterní (monastýr), jednak kostel katedrální (biskupský). V našem případě byl tedy pohřební kostel sv. Metoděje současně kostelem klášterním i biskupským.

Podle zachovaných zbytků, zejména půdorysu, zjištěného archeologickým výzkumem prom. historika Vladimíra Ondruše v letech 1961/2 byl kostel na Klimentku (kněžiště) vystavěn v 9. století. Teprve ve druhé polovici 14. století přistavěli brněnští augustiniáni loď, opěrné pilíře za apsidou a později i předsín (nartex), jak dokazují i zbytky klenebních žeber a dlažby,⁵² čímž dostal kostel ráz gotický.

Hrob v tomto kostele nalezený shoduje se se zprávami legend, neboť byl ve zdi za oltářem. Základy jsou také zdí. Do zdi pod podlahou bylo by možno uložit jen malou schránku s kostmi, které byly vyzvednuty z hrobu nikoliv kamennou rakev (sarkofág) dospělého člověka. Základy kostela byly 90 cm široké, nad podlahou pak 60 cm, to je užší než rakev. Bylo by třeba zeď pro rakev po celé šířce vybourat. Při délce rakve asi 2 m a výšce 50 cm znamenalo by to ohrožení stavby kostela.

Jak bylo již také uvedeno, byl tento hrob nalezen roku 1905 a o nález, který učinila komise, sestavená celkem z neodborníků z okolí, byl dne 18. června 1905 sepsán protokol (zápis),⁵³ ve kterém se praví, že uvnitř apsidy na epištolní straně (zápis uvádí to podle stanoviště diváka hledícího z lodi k oltáři, v pravém rohu, což je epištolní strana, tedy levý roh, v hloubce 1,90 m byla nalezena lidská kostra, položená rovnoběžně s oltářem dřevěné kapličky. Její hlava byla obrácena k jihu, a při kostře byl nalezen pouze kus černé zpečetiny organického původu, který byl prozkoumán lékárníkem Tůmou v Olomouci dne 1. února 1907. Jiných známek nalezeno nebylo, tedy žádné kosti jiných nebožtíků nebo kosti zvířecí. Kostra byla neúplná zejména v lebce. Dne 16. června 1905 byla kostra vyzvednuta, jedna holeň ověřena, vložena do

⁵¹ FRB I, s. 70.

⁵² Srov. dr. Příkryl: Cyril a Metoděj v upomínkách starožitných, Týn u Lipníka 1906: V osvětimanské myslivně jest ostění jedněch dveří zřejmě z Klimentka.

⁵³ Zápis viz v příloze.

bedničky a tou komisí zapečetěna a část kosti a kousek výše zmíněné hmoty svěřeny Robertu Čechmánekovi, aby obstaral její odborné prozkoumání. Kostra byla po navrácení těchto částic znovu zapečetěna a prozatímně uložena na oratoři kostela osvětimanského nad sakristií. Kaplička pořízená skoro před sto lety ovšem již úplně zchátralá nahrazena v letech 1961/2 při archeologickém výzkumu koryčanským děkanem Stanislavem Straňákem za účinné pomoci ctitelů cyrilometodějských vzhlednou i prostornou kaplí, jejíž snímek vidíme v příloze.

Tento výzkum a nález byl konán neodborně a je, jak ze znění zápisu vyplývá, bolestné, že jeho prozkoumání dalo se takovým způsobem. Avšak tyto nálezci měli alespoň dobrou vůli, která nenalezla opory u tehdejších rakouských státních a církevních úřadů. Nalezený hrob měl být od okamžiku svého zjištění odkrýván kamének za kaménkem, každá jeho změna měl být fotografována – vedoucí vykopávek sice udělal několik snímků, ty však nemají po stránce archeologického výzkumu valné ceny – dále mělo být posouzeno, zda hrob je porušen, nebo byl-li někdy otevřen či vyloupen, mělo být poznáno zdivo kolem něho atd. Krátce: tento výzkum měl vykonat archeolog a nikoliv neodborníci. Nalezené kosti ležely 45 let na oratoři osvětimanského kostela a přes všechny výzvy v tisku se do té doby nepodařilo dosáhnout odborného posouzení hrobu a teprve roku 1950, jak již řečeno, odvezl nalezené kosti k odbornému ošetření a posouzení antropolog Archeologického ústavu v Praze dr. J. Chochol do Prahy. Je nápadné, že v nalezeném hrobě nebyly kromě výše uvedených věcí zjištěny žádné jiné pozůstatky. Není myslitelné, že by sv. Metoděj nedostal do hrobu nějakou kovovou věc, např. křížek apod., i kdyby ho byli chtěli jeho žáci pohřbít na tom místě jen prozatímně, než bude pro něj pořízen důstojný náhrobek. Nemůžeme dbát okolností, že by kus dubové hole, nalezený v hrobě, mohl pocházet z berly.⁵⁴ Umístění hrobu svědčí pro významnou osobu duchovní, neboť světské osoby bývaly pochovány v kostelní lodi, což bylo potvrzeno i na Kaoně.

Byl-li však tento hrob roku 885 při pohřbu myšlen jako hrob trvalý, jako hrob chudého řeholníka, byla do něho vložena aspoň kamenná deska se jménem sv. Metoděje, dvouramenný kříž na víku sarkofágu dotvrzuje pouze, že jde o kněze byzantského – slovanského, neprozrazuje však jeho jméno a také legendy o tom nic neříkají a stejně hrob sám o tom nevydává žádného svědectví. Tato až dojmavá chudoba hrobu, ba přímo nahota ostatků nasvědčuje záměrnému vyloupení, jaké se mohlo přihodit při opětovném hledání pokladu v opuštěném monastýru jak vrchností buchlovskou, tak i soukromníky a nejspíše německými cisterciáky velehradskými. Je tudíž možný jen jeden výklad, že totiž ostatky byly úmyslně

⁵⁴ Byla-li to berla, nepatřila augustiniánskému probošství, neboť augustiniáni neměli infulovaných proboštů.

zbaveny všeho, z čeho by se dala zjistit totožnost tam pohřbené osoby. Domnívám se, že hledači pokladu byli by v hrobě přece jen zanechali nebo zapomněli něco, z čeho bychom mohli posoudit totožnost pohřbené osoby, avšak ten, kdo měl zájem na tom, aby hrob sv. Metoděje nebyl poznán, zbavil mrtvého všeho, co by mohlo ke zjištění jeho totožnosti posloužit.

Na znemožnění pozdějšího zjištění osoby méně významné by nezáleželo. Šlo tedy o znemožnění zjištění totožnosti osoby velmi významné. Na otázku, kdo mohl mít zájem na tom, aby tyto ostatky nemohly být poznány, lze odpovědět jen dohady. Byl-li hrob porušen a kdy se to stalo, mohla posoudit jediné archeologie, které právě přeochoťní amatéři práci značně ztížili, ba znemožnili. My však, usuzující právě z této prázdnoty hrobu jsme tím více přesvědčeni o totožnosti jeho jako hrobu sv. Metoděje. O odvozu sarkofágu z Klimentka na Velehrad jsme se již zmínili. Na Velehradě se prý vyprávělo, že nějaké věci archeologické byly odeslány do ciziny k prozkoumání. To se asi stalo roku 1903, načež roku 1904 přijeli na Velehrad již jmenovaní odborníci univ. prof. dr. A. Riegel a opat göttweigský A. Dungal, jenž prohlásil sarkofág za hrob sv. Metoděje a oba se shodli, že jde o unikát z 9. století. Miroslav Tomešek z Velehradu nakreslil a popsal roku 1952 sarkofág takto (viz snímky př.): Sarkofág je rozbit na tři části (a, b, c). Část a) je neporušená, část b) se rozpadá na dno a dva boky, všechno od sebe oddělené, část c) je také v celku, ale více poškozena, než část a). Vnitřní opracování je přesné a hladké, zatímco vnější otesání je hrubé, takže to budí dojem, jako by byl sarkofág před použitím zasazen do země a byl již dříve připravován.

Na sarkofágu je náhrobní kámen se značkou (dvouramenný kříž, pozn. aut.). Kámen byl přeražen na větší a menší část (při převozu se vůz převrhl a sarkofág spadl, takže se urazil roh víka. Převoz trval po špatné cestě lesní dva dny, pozn. aut.). Menší část chybí, nemohl jsem se jí dopátrat (na fot. Snímku – pohlednici je, pozn. aut.). Na náhrobní desce, na té větší části, je značka (dvouramenný kříž, viz snímek – nákres, pozn. aut.). Jinak jsem na náhrobní desce nebo jinde nenašel jinou značku, ale nevylučuji možnost existence různých značek.

Při porovnání fotografie u paní Melichárkové (papírnictví na Velehradě) jsem zjistil, že první část – na fotografii otevřená – ve vykopávkách vůbec není (to už sarkofág z místa v suterénu pod kaplí Panny Marie zmizel a byl nalezen v poutním domě Stojanově, kde by měl být dosud, pozn. aut.) a proti té fotografii je sarkofág kupodivu skoro celý a pěkně dán do sebe. Na fotografii je sarkofág ze dvou kusů a náhrobní kámen také ze dvou, na chodbě sarkofág ze tří kusů (viz nákres) a náhrobní deska je ta větší část. Sarkofág na chodbě je asi kombinovaný s několika jinými obyčejně opracovaného kamene. (To je možné, vždyť se mluví o vykopání tří sarkofágů za apsidou velehradského kostela, pozn. aut.).

Značka (dvouramenného kříže) je vyryta jen v hrubých rysech, místy i nečitelná. Známky poškození nejeví, poněvadž povrch náhrobního kamene není pěkně hladce otesán, rozdíly zvlnění až 10 mm. Značka sama je vytesána na levé straně do hloubky asi 4 mm. Není symetrická a povrchové obrysy nejsou vodorovné, nýbrž zvlněné, od středu (hloubky) 3—7—9 mm. Pravá strana značky je celá nejasná, snad byla poškozena, to už vidět nebo rozeznat není možné. Přesné rozměry v mm nelze zjistit, poněvadž jsou koncové body tak nejasné, míra je vzata podle pravděpodobnosti.

Roku 1903 byl odvodňován kostel na Velehradě. Za hlavní apsidou kostela, v hloubce 1,80—2,30 metrů narazili dělníci na tři sarkofágy. Prof. dr. Jan Nevěřil z Uherského Hradiště o tom napsal do Sborníku velehradského, nová řada č. 11, strana 74—76 mimo jiné: „Dlužno především zdůraznit, že místo, kde tyto hroby (tj. sarkofágy, kamenné rakve, pozn. aut.) byly vykopány, nebylo jejich místem původním, nýbrž že byly na toto místo dopraveny z jiného místa památného v okolí Velehradu.

Tyto kamenné hroby jsou dosud unica, jedinými svého druhu na Moravě. Ani na staroslovanském pohřebišti na Starém Městě, ani na Nitře, ani na Děvině nebylo nalezeno něco podobného. Také na svých studijních cestách jsem takových sarkofágů neviděl.

O stáří hrobů byl vysloven názor, že jsou to patrně obyčejná u nás i jinde známé hrubé rakve z doby předgotické, jako např. tzv. sarkofág sv. Longina na Vyšehradě v Praze a nedávno nalezená rakev bl. Hroznaty v klášteře tepelském. Ty jsou nám úplně známé, ale při kamenných hrobech na Velehradě jsme odkázáni na hroby samy. Je naprosto vyloučeno, aby byly zařazovány do cisterciácké a tím méně ještě do doby pozdější.

Věhlasní archeologové, univ. prof. dr. Alois Riegel z Vídně (nar. 1858, zemř. 17. 6. 1905) a generální opat benediktinského kláštera v Göttweigu Adalbert Dungl, kteří byli roku 1904 na Velehradě a kamenné hrobky zahlédli, jednomyslně prohlásili, že tyto hroby jsou unika, vzácné památky z 9. století. Generální opat Dungl podotkl: „Das Grab des hl. Method. — Hrob sv. Metoděje.“ K tomu dlužno říci, že pan opat svým výrokem nechtěl pronést poslední a definitivní úsudek, nýbrž že tím chtěl vyjádřit, že tyto hroby klade do doby cyrilometodějské (9. století).

Kamenné rakve byly původně určeny pro osobnosti významné a jak ukazují kříže na krycí plotně vyrýsované, byly to osoby křesťanské. Odborný archeolog a historik se nespokojí s uvedenými fakty, nýbrž žádá další nezvratné doklady, aby mohl určit původ těchto velevýznamných hrobů. Bude tedy třeba dále pátrat, obzvláště po onom místě, kde byly původně a pro jaké vznešené osoby byly určeny.“

Vyhovuje této výzvě pátral autor, odkud a jak se dostaly sarkofágy do země za kostel na Velehradě. Roku 1958 zemřelý prostý dělník Josef Žák ze Starého Města u Uherského Hradiště, horlivý ctitel cyrilometodějský, upozornil autora a opatřil mu také svědecky ověřené potvrzení Josefa Čermáka z Tupes, že roku 1883 nebo 1884 jeho otec Jan Čermák, František Králík a František Borusík dovezli kamennou rakev a kameny z hrobů (patrně z Klimentka, jiné kostelní zříceniny v jeho okolí nebyly, pozn. aut.) na Velehrad a složeny byly v tehdejší kočárové kolně za kostelem. Vše se dělo na přání tehdejšího kaplana na Velehradě, P. Jana Vychodila. Svědek Čermák Jan říká: „Byl jsem tehdy starý dvanáct nebo třináct let, takže si na vše dobře pamatuji. Stál jsem u toho, když se kameny do kolny skládaly. Také potvrzuji, že tehdejší kaplan Jan Vychodil byl se jmenovanými formany osobně na hrobech. Dva dny to trvalo, než dojeli domů, neboť tehdy byly cesty špatné (zvláště cesty lesní, pozn. aut.).“ Podle sdělení Jana Čermáka se jednomu z formanů vůz se sarkofágem převrhl, a přitom se víko přerazilo.

Do roku 1952 byly sarkofágy (tj. sarkofág jeden a ze dvou kameny) uloženy v kryptě pod kaplí Panny Marie, pak převezeny jinam a dnes jsou snad v budově Stojanova (v museu). Nejzachovalejší máme popsány (viz výše), zakreslený a vyfotografovaný (pohlednice). Je nyní a na našich archeolozích, aby také o nich podali odborný posudek.

Naskytá se otázka, proč dal P. J. Vychodil – zajisté v dorozumění nebo na příkaz svého představeného, faráře J. Vykydala, sarkofágy odvézt a zakopat je za kostelem velehradským? Buchlovská vrchnost je nechala na místě, ač jiné kameny odvezla. Patrně přeci jen z pocitu jakéhosi strachu a úcty, než aby se odvážila použít jich na žlaby nebo něco podobného, nebo byl pro ni odvoz příliš nákladný. Kostel neobnovila, ač znala jeho význam, nepřála si totiž, aby jí poutníci plašili lesní zvěř. Proto raději postavila roku 1861 na Stupavě nový kostel ke cti sv. Klimenta v naději, že tam svede proud poutníků. Arcibiskup blahé paměti dr. A. C. Stojan chtěl na Klimentku – Kaoně postavit důstojnou kapli, ale smrt zmařila jeho úmysl, zůstaly jen plány stavitele Jandáska z Přerova. Zato jeho nástupce, ač ne z vlastního popudu, napsal, že nedovolí, aby se na Klimentku budovalo něco, co by zastínilo Velehrad. Proč tedy nelitoval P. J. Vychodil ani peněz ani námahy, spojené s odvozem sarkofág? Chtěl je snad zachránit? V mokré půdě byly by se časem rozpadly na mokrý písek. Nebo se pokusil „opravit“ poněkud dějiny obou míst, Klimentka a Velehradu a jejich význam? Podle všeho šlo především o otázku finanční: Katolický podpůrný spolek pro olomouckou arcidiecézi, založený roku 1883 olomouckým kardinálem Bedřichem Fürstenbergem, koupil v té době od barona Siny velehradský velkostatek s klášterem a s kostelem a chtěl tam dosadit některý řád. Kupní cena, splátky a údržba všeho i s řádem tvořila pozadí těchto zjevů, neboť příslušní činitelé neměli ducha sv.

Jana Boska, ani arcibiskupa dr. Stojana. Chtěli asi také, aby na Klimentku se nenašlo nic významného – vše prý je tam teprve z 14. a 15. století, tvrdili – přesto volali jiní po jeho obnově k 1000. výročí smrti sv. Metoděje (885—1885), popřípadě aby náhodný objev sarkofágu za kostele sloužil k odůvodnění (domnělého) cyrilometodějského rázu Velehradu. Na pohlednicích vydávány sarkofágy za archeologické nálezy velehradské! A např. v Katolické rodinné čítance (Nový Jičín 1922, str. 32) už odvozuje velehradský farář Fr. Tomeček z toho nálezu: „Veliký význam třeba také rozhodně přisoudit třem kamenným hrobům, nalezeným za kostelem, jimž přisuzuje (dr. Nevěřil) větší stáří, než těm oběma (míněny jsou sarkofágy sv. Longina a bl. Hroznaty, pozn. aut.). Svůj úsudek z těchto vykopávek (odvodnění kostela!) shrnuje v ten smysl, že nelze upřít okolí nynějšího Velehradu (Klimentek je vzdálen od Velehradu vzdušnou čarou 12 km, a v době cisterciáků na Velehradě byli tam augustiniáni 1358—1420, pozn. aut.) důležitost sahající před rok 1200 (roku 1205 byl založen cisterciácký klášter velehradský, pozn. aut.). Vykopávky se uchovávají ve velehradském museu.“

Sotva o dva roky později, totiž roku 1905, došlo k novému nežádoucímu zásahu na Klimentku. Ani stát (rakouský) ani ovšem církev nedávala Klimentek – Kaonu archeologicky prozkoumat, ač tehdy směl kopat každý, kdo měl na to peníze a povolení majitele pozemku, ustavila se za předsednictví dr. Jana Nevěřila a za vedení pošt. úředníka R. Čechmánka, takto velikého bojovníka za starobylost a význam Klimentka – Kaonu (vedl dlouhé polemiky o tom s olomouckým deníkem Našincem, pozn. aut.) archeologická komise, jejímž jménem, avšak asi na svůj náklad, prokopal základy kostela a jeho sousedství křížem krážem s chatrným výsledkem až na místo, kde na epištolní straně za oltářem našel 1,90 m hluboký hrob, jež považovali za hrob sv. Metoděje. Další postup jsme již líčili dříve.

Domněnka členů komise ukázala se být správnou a pravdivou. V tomto přesvědčení utvrzuje nás také názor antropologa dr. J Chochola z Archeologického ústavu AV v Praze, který podal o nález posudek,⁵⁵ podle kterého kosterní pozůstatky jsou značně poškozeny a neúplné a ukazují na muže vyššího tělesného vzrůstu, dosti robustní tělesné stavby s dobře vyvinutou muskulaturou, zemřelého asi ve věku 60 let. Tento muž utrpěl zlomeninu pravé lýtkové kosti (viz snímek přílohy) a není vyloučeno, že po úplném vyléčení kulhal. (Kost je mezi ostatky).⁵⁶

⁵⁵ S obsahem posudku vyslovil souhlas též dr. Vojtěch Fetter, přednosta antropologického ústavu Karlovy univerzity, dopisem ze dne 26. února 1952.

⁵⁶ Posudek dr. Chochola zní: „Podle rozdílů, a naopak podle shody ve zbarvení, morfologické stavbě a stupni zachovalosti je pravděpodobné, že převážná většina posledních pozůstatků náleží jednomu individuu, a to kostře osvětimanského nálezu ze dne 15. června 1905. Tato kostra je neúplná, jednotlivé kosti jsou mimo to značně poškozeny. Jde o pozůstatky muže vyššího tělesného vzrůstu dosti robustní tělesné stavby s dobře vyvinutou muskulaturou, zemřelého asi kolem šedesáti let. Tento muž utrpěl zlomeninu pravé lýtkové kosti, není možné vyloučit, že i po úplném vyhojení této zlomeniny kulhal. – Z předchozího popisu pozůstatků: „Omezenou

Také na „Hrobech“ byly nalezeny prý nějaké církevní předměty a odevzdány na faře velehradské.⁵⁷ O tom a o jiných zjevech podal Jan Krejčířík z Kyjova, jak již řečeno, zprávu v Moravských Novinách roku 1933. Na vrcholu kopce „Hroby“ (podle kanovníka Konstantina Černocha Hrby, viz Sborník velehradský, nová řada č. 11), cesta Cyrilometodějka, studánka Metodějova (bez vody, pozn. aut.), lesní trať Kršle, nedaleko Kazatelna, v blízkosti Hora sv. Klimenta, dále v lesích Králův stůl, všude na kopcích valy a opevnění volají po soustavném archeologickém výzkumu Chřibů.

Po rozruchu, který rok 1932 vzbudila Klementina Maštalířová nálezem domnělého náhrobního kamene z hrobu sv. Metoděje na „Hrobech“ u Stupavy, byla záležitost středem pozornosti denního tisku. Příslib, že soustavnými vykopávkami bude „odhaleno kvetoucí město Svatoplukovo,“ nebyl dosud splněn. Roku 1933 ustavila se sice při archeologické komisi Čsl. Akademie věd „Velehradská komise,“ která prohlédla výše uvedená místa, ale pro nedostatek peněz a pro zaneprázdnění členů komise se její činnost vůbec nerozvinula.⁵⁸ V padesátých letech četli a slyšeli jsme o velmi úspěšných výzkumech na Levém Hradci, ve Starém Městě u Uherského Hradiště, ve Věstonicích, na Kouřimi, na Libici, na Libušíně, na Valech u Mikulčic, na Pohansku u Břeclavi atd., kde vláda republiky dává velikým nákladem netušené možnosti archeologické práci, očekáváme proto, že odborníci – archeologové vykonají výzkum na hradišti v Chřibech a okolí a přispějí tím k vytvoření obrazu nejstarších dějin moravských.

Pokud jde o hrob v kostele na Klimentku – Kaoně a o ostatky z něho roku 1905 vyzdvižené, uložené na oratoři v Osvětimanech a roku 1950 odvezené do Prahy, podal o tom úhrnný posudek doc. dr. V. Hrubý z Moravského musea v Brně v almanachu Velká Morava, museem roku 1965 vydaném, ve stati „Byl nalezen hrob věrozvěsta Metoděje?“ v němž mimo jiné praví: „Není tedy divu, jestliže Rob. Čechmánek, který roku 1905 vykopal v kněžišti svatoklimentské kaple lidské kosti, označil je za věrozvěstovy ostatky, a prohlásil-li kousek dubového dřeva, jenž je provázek (patrně jako zbytek rakve) za zlomek biskupské berly. Podle antropologického posudku J. Chochola z roku 1950 jde ovšem o soubor lidských kostí, pocházejících pravděpodobně ze čtyř jedinců a pohřbených zde někdy ve 13. a 14. století, nemluvě ani o zlomcích kostí zvířecích.“

pohyblivost pravé nohy mohlo způsobovat i ztlustění v místě srůstu nebo menší extosa (kostěný výrůstek) pod ním.“

⁵⁷ Tehdy tam kopal stupavský farář Sigmund. Podle svědectví jeho pomocníka Filípka byl tam nalezen pomačkaný zlatý kalich, stříbrné svícny a hliněné konvičky. Vše bylo odevzdáno na faře velehradské.

⁵⁸ Novinářské články uváděly zejména: „Všechna hradiska tu budou pečlivě zaměřena a zmapována, aby mohly být pečlivě vytyčeny hranice bývalého slavného sídla knížat moravských a k tomu ovšem nedojde dříve než na jaře příštího roku.“ (tj. roku 1933, viz výnos min. školství a národní osvěty, č. j. 167.488/37—V/1.

Zastáncům teorie o pozdějším vyzvednutí Metodějových kostí z onoho hlavního velehrámu a jejich ukrytí na neúhledném místě kdesi v chříbských lesích stal se konečně oporou i výrok stigmatizované Terezie Neumannové z Konnersreuthu, že Metodějův hrob je blízko nynějšího Velehradu, ale již se nenajde, protože se rozpadl.

A doc. dr. Hrubý dospívá k výsledku své úvahy: „A tak hrob arcibiskupa Velké Moravy, dále skrývá tajemství a snad tomu bude tak možná navždycky. Ale co na tom sejde, když nejpevnější Metodějův pomník zůstává naší zemi uschován ve slovanském písemnictví, jehož základy soluňští bratři položili, v historickém výzkumu jejich misijního díla, které ve zřízení samostatné církevní organizace velkomoravské postavilo hráz franským snahám po mocenském ovládnutí našich zemí (franským = německým, pozn. aut.).

Doc. dr. Hrubý se o Klimentek – Kaon velmi zasloužil tím, že roku 1958, kdy jiní archeologové prohlašovali hradisko Chříby vůbec za sterilní a neslibovali si z tamních vykopávek kladných výsledků, podnikl alespoň zkušební archeologický výzkum na Klimentku a nechal v něm v letech 1961 a 1962 pokračovat pod stálým dozorem promovaného historika Vladimíra Ondruše, čímž byla prokázána starobylost hradiska a tamní kaple z 9. století, a patří mu za to naše vděčnost. Litujeme proto, že tuto svou zásluhu do jisté míry snížil, když ve svém pojednání „Velkomoravské hradisko Sv. Kliment u Osvětiman“ v Časopise Moravského musea (*Acta Musei Moraviae*), sešit 1959/XLIV, str. 40, napsal: „Ovšem toto poslední tvrzení samotné stačí otrást důvěrou ve všechna ostatní, neboť zmíněný pohřeb tvoří pozůstatky alespoň tří jedinců, pohřbených zde někdy mezi 13. a 14. stoletím a zbytky zvířecích kostí.“ Z protokolu z 18. června 1905 mohl doc. dr. Hrubý vědět, že se v hrobě mimo kostru nenašlo nic, než kus nějaké hmoty, která by mohla pocházet z berly a v níž olomoucký lékárník Tůma poznal kousek dubové hole. Dr. Hrubý praví, že to byla asi tříska z rakve zapomněv, že roku 1883/4 byla na Velehrad odvezena rakev kamenná (sarkofág). Antropolog dr. J. Chochol píše ve svém posudku, že ty cizorodé kosti byly do bedničky na oratoři osvětimanského kostela přimíseny později (během čtyřiceti pěti let, nejspíše právě až roku 1950, při malování kostela, pozn. aut.), nebyly tedy vykopány z hrobu na Klimentku. (Ale ať už byly cizorodé kosti vhozeny do bedničky bez zlého úmyslu nebo záměrně, i to bylo k něčemu dobré, totiž k vyzkoušení důvěryhodnosti ctih. Anny Bohuslavy Tomanové, která je poznala a zvířecí kost odmítla.) Pokud jde o stáří ostatků, praví dr. Chochol sám ve svém posudku, že jeho odhad není spolehlivý, a osobně se vůči autorovi vyjádřil, že kosti mohou pocházet z 9. století. To potvrdil také univ. prof. dr. V. Fetter. V německém souhrnu své stati opakuje ovšem dr. Hrubý svůj mylný názor a Chocholovu větu, že jeho odhad stáří kostí není vůbec spolehlivý, vůbec vynechal.

Na tyto omyly a nedostatky ve zprávě dr. Hrubého upozornil autor v „Duchovním pastýři“ č. 9 z roku 1960, strana 171/2 v příspěvku „Velkomoravské hradisko sv. Klimenta u Osvětiman.“ (Ke zprávě dr. V. Hrubého „Velkomoravské hradisko sv. Klimenta u Osvětiman v Časopise MM, č. XLIV, 1959). Mýlit se je lidské, v omylech setrvat... Setrvává-li doc. dr. Hrubý na svých omylech a opakuje-li je dokonce v Almanachu Velká Morava, sleduje tím nějaký nám neznámý záměr, vždyť měl od roku 1960 možnost ověřit si hořejší údaje, prohlédnout si příslušná místa a také sarkofág na Velehradě atd.

Komu čest, tomu čest! Sv. Metoděj neměl ani po smrti klidu od novodobých Wichingů: zneuctili jeho hrob, odvezli jeho kamennou rakev, zakopali ji za kostelem velehradským, a když byl náhodou objeven, vydávali jej za archeologický nález velehradský. Když byl o něj projeven zájem, zmizel a je snad v budově Stojanova. Ostatky z něho ponechány bez známky totožnosti v hrobě, v němž ležely ještě dvacet jedna nebo dvacet dva let. Vykopány r. 1905 byly uloženy na oratoři osvětimanského kostela, kde ležely nepovšimnuty čtyřicet pět let! Po jejich odbrnění ošetření v Archeologickém ústavu předány byly roku 1952 do opatrování předsedovi Matice svatoklimentské, dr. Janu Svobodovi a jím roku 1954 vyšehradskému faráři, kanovníku dr. Ant. Střížovi. Dnes jsou uloženy na dvou místech.

V almanachu Velká Morava dovolává se doc. dr. Hrubý nepřímou také výroku ctih. Terezie Neumannové pro svůj záporný postoj k hrobu a k ostatkům, nalezeným roku 1905 na Klimentku – Kaoně. Bude nám tedy jistě dovoleno dovolat se naší české stejně ctihodné a darem rozpoznávání ostatků nadané ženy, totiž Anny Bohuslavy Tomanové, narozené 7. listopadu 1907 v Klášterci nad Orlicí a zemřelé 29. března 1957 v nemocnici v Jaroměři a pohřbené v jejím rodišti 2 dubna 1957. Byla čtyřicet pět let upoutána na lůžko, což snášela s hrdinnou trpělivostí. Dne 13. června 1952, kdy žila se svými rodiči u svého bratra, faráře Bernarda v Dubenci u Dvora Králové, navštívil ji autor, aby zkusil její schopnost poznávání ostatků. Měl s sebou prstovou kůstku, kterou si roku 1932 se souhlasem děkana Ant. Kučery vzal z bedničky v osvětimanském kostele na památku a již použil také dr. J. Chochol mimo ověřenou holeň k rozlišení kostí, uložených v bedničce, jak již o tom byla řeč výše. U postele Anny seděl autorovi neznámý kněz, jež považoval za jejího zpovědníka. Podal knězi zkumavku s kůstkou, aby ji dal „nemocné“ k posudku. Ani on ani ona ovšem nevěděli, o jakou kůstku jde. Kněz ji vyňal ze zkumavky a dal ji Anně do levé ruky, kterou podržel ve své. Anna ležela naznak se zavřenýma očima a po chvíli řekla: „To je kůstka dítěte, ne, ne, to je kůstka pána s plnovousem, bílým plnovousem, jeho bratr je pochován v Římě u svatého Klimenta.“ Pak se probudila usměvavá. Autor na to řekl knězi: „Vy jste, důstojný pane, svědkem, co Anička řekla.“ Dozvěděl se pak autor, že to je P. Antonín Kašpar, tehdy administrátor ve Lštěni u Vimperka.

„To je tedy zbytek sv. Metoděje,“ poznamenal autor rozechvěn překvapením a radostí. Za čtvrt roku vypravil se autor do Dubence po druhé, má všechny kosti z nálezů z roku 1905 s sebou. Přítomni byli: kanovník Stříž, farář B. Toman a jeho rodiče. Autor rozložil kufřík (krabice by se do něho nevešla) na stole a podal některé ostatky kanovníkovi, který je položil Anně na prsa: Nejprve lebku, kterou hned objala oběma rukama a líbala a žádala o její darování (!) a několik dalších kostí. Pro jejich množství upuštěno od dalšího jejich ověřování, to měl podle úmyslu postupně obstarat kanovník Stříž. Když se autor chystal na zpáteční cestu, nahlédl do pokoje Aniččina a viděl, že kanovník žehná Aničce celým kufříkem s ostatky, drže je na obou koncích v rukách. Cestou ve vlaku pravil autorovi: „Vidíte, pane doktore, s jakou slávou byla po vlasti vozena lebka sv. Vojtěcha, ovšem zaslouženě, a vy tu vezete v kufříku ostatky takového muže, ostatky sv. Metoděje, a nikdo o tom neví!“ V březnu 1960 navštívil autora a sdělil mu, že mu nebyla vydána krabice s ostatky ani půjčeny klíče, aby si ji mohl z farního archivu odnést sám. 6. srpna 1960 zemřel. Autorovi byla vrácena část ostatků, které měl v bytě a při nich zelená dopisní obálka s částí lýtkové kosti se zahojenou zlomeninou. Na obálce je napsáno vlastní rukou kanovníkovou: „Recognitum – s. Methodii ossa,“ pod tím, což se ovšem vztahuje na všechny ostatní zlomy uložené v dotyčné krabici.

Shrňme nyní vše, co svědčí pro pravost hrobu a ostatků sv. Metoděje na Klimentku – Kaoně:

- 1) Živé, neutuchající podání lidu o cyrilometodějském Klimentku a pouti na něj.
- 2) Úporná snaha církevních osobností olomouckých o potlačení tohoto podání.
- 3) Odvoz sarkofágu s Klimentka r. 1883/4 kaplanem velehradským J. Vychodilem a zakopání téhož za kostelem na Velehradě.
- 4) Roku 1903 při odvodňování kostela objevený sarkofág (s kusy snad dvou dalších) uložen v klášteře na chodbě pod kaplí Panny Marie a vydáván za archeologický nález velehradský, ač snad ještě někdo věděl, že tam byl roku 1883/4 přivezen z Klimentka a zakopán.
- 5) Když matice svatoklimentská dala roku 1952 popsat a nakreslit značku – dvojramenný kříž – na něm vydlabanou a měl se tam podpisovat za čtrnáct dní vrátit, byl sarkofág již odstraněn a nalezen v budově Stojanova, kde by měl být dosud.
- 6) Posudek dvou nestranných odborníků univ. prof. dr. Riegla z Vídně a generálního opata benediktinského kláštera v Göttweigu Adalberta Dungla: Jde o unikát z 9. století, který opatovi Dunglovi vynutil spontánní výrok: „Das Grab des hl. Method!“ Zpráva dr. Jana Nevěřila o tom je uveřejněna ve Sborníku velehradském, nová řada

č. 11, str. 274—276 z roku 1940 těsně před smrtí jejího autora (po třiceti sedmi letech od vykopávky sarkofágu.)

- 7) Podle posudku archeologa doc. dr. V. Hrubého pochází kněžiště bývalého kostela na Klimentku – Kaoně z 9. století. Týž objevil roku 1958 při pouhém zkušebním archeologickém výzkumu na jižním svahu hradiska, jež má asi 28 ha plochy, stopy zděných budov z 9. století a prom. historik Vladimír Ondruš zjistil roku 1961/2 stopy zděných budov také na západním svahu hradiska a praví, že je třeba ještě dalšího výzkumu. Vše svědčí o velkém významu hradiska.
- 8) Ostatky z hrobu, nalezené roku 1905, dány na oratoř kostela osvětimanského a patrně tam měly zůstat do zapomenutí a popřípadě zničení. Když je viděl roku 1932 autor, nebyla bednička zapečetěna, kosti však byly v pořádku, pak naházeny k nim kosti cizorodé, a dokonce kosti zvířecí. Roku 1950 odvezl je na naléhání Matice svatoklimentské antropolog Archeologického ústavu dr. Jaromír Chochol s kostmi do Prahy, vybral podle komisi ověřené holeně a podle pravé kůstky, kterou si se souhlasem děkana A. Kučery roku 1932 vzal z bedničky dr. Jan Svoboda, kosti jedince, které podle morfologické stavby a zabarvení patřily k sobě, vyloučiv kosti cizorodé, konzervoval a slepil je, zvláště lebku, a podal o tom posudek, potvrzený také přednostou antropologického ústavu Karlovy univerzity prof. dr. V. Fettrem. Roku 1952 převzal vše předseda Matice svatoklimentské do svého opatrování a předal je 6. března 1954, když měla Matice zastavit činnost, do opatrování vyšehradskému faráři, kanovníku Ant. Střížovi. Když ten přesídlil do jiné budovy, nebyla mu prý krabice novým obyvatelem fary vydána ani mu nepůjčen klíč od archivu, aby si ji mohl sám odnést. Dne 6. srpna 1960 kanovník Stříž zemřel.
- 9) Odpůrci obnovy Klimentka snažili se vším možným způsobem znemožnit jeho osídlení duchovní správou, která by podle jejich mínění konkurovala Velehradu. Roku 1910 se chtěli dr. Stříž a Jos. Florián trvale usadit v Osvětimanech. Olomoucké církevní kruhy jim prý ztrpčovaly život tak, že dr. Stříž odešel do Prahy a Jos. Florián do Staré Říše. A když se Matice svatoklimentská nedala odstrašit pomluvami o zlobě apod., koupily prý sestry z tehdy nedávno založené kongregace Cyrilek snad dva hektary vrcholu hradiska, čímž mělo být znemožněno postavení kaple podle návrhu zemřelého blahé paměti arcibiskupa dr. Antonína Cyrila Stojana a ovšem potřebné budovy pro církevní správu. Dnes jsou, pokud ještě některý z nich žije, všech těch starostí zbaveni. Pomlčujíce ještě o jiných pletichách nutno se ještě zmínit o tom, že když to nešlo jinak, uspořádali podnik „Zde zakotvíme!“ pro úctu

sv. Klimenta zastírajíce skutečnost, že na Sv. Klimentu jde především o hrob sv. Metoděje.

- 10) Pro věřící křesťany může být, pokud se úředně nevysloví o věci církevní správa, toliko řečeno, že Anna, jako členka III. řádu dominikánského Bohuslava, Tomanová, obdařená milostí rozeznávat ostatky svatých, prohlásila o ostatcích, nalezených roku 1905 na Klimentku, že jsou to ostatky sv. Metoděje. Potvrdil to písemně kanov. Stříž, její zpovědník, dne 25. listopadu 1952. Dr. V. Hrubý se nepřímou dovolává (v almanachu Velká Morava v článku „Byl nalezen hrob věrozvěsta Metoděje?“) výroku ctih. Terezie Neumannové z Konnersreuthu (vůči kardinálu dr. K. Kašparovi v roce 1931), že se hrob sv. Metoděje nenajde. To mohla Terezie Neumannová dobře prohlásit, neboť sarkofág z hrobu byl odvezen roku 1883/4 na Velehrad a ostatky z něho vyzvednuty roku 1905 a uloženy na oratoři v Osvětimanech. Hrobu v tu dobu na Klimentku nebylo. Jak sarkofág, tak i ostatky přijdou tam zpět, až to bude možné učinit důstojně a bezpečně.

Milujícím srdcím je pomník slovanského písemnictví a vědomí o misijním díle našich otců jen částečnou útěchou, ona touží zlíbat hrobku velebnou, vždyť zdobívají a líbají hroby svých drahých, jak by tedy netoužila zlíbat hrobku nejdražší? Dr. Ant. Šuránek praví v Duch. Pastýři č. 42/1947: Vzpomínáme však, že my, Slované, máme jeden poklad ukrytý: Jsou to ostatky svatých bratří soluňských Cyrila a Metoděje: Řím a Velehrad. Kdy budou nalezeny? Až se shromáždí Slované. Je snad i ten hrob Metodějův, jehož nalezení nejsme dosud hodni, lepších dob Slovanstva? A Vladimír Šťastný píše prorocky:

Věkové přejdou, mine tisíciletí – mrakem a jasnem zlých i šťastných dob a přijdou kdysi všechny moje děti – na otcův klidný pomodlit se hrob!

4. Augustiniánské probošství na Klimentku – Kaoně.

Všestrannou prací a svým životem posvětili sv. Cyril a Metoděj posvátnou půdu na Klimentku – Kaoně. Víme o nich, zvláště o Metodějovi, že miloval klášterní samotu, neboť byl opatem Polychronu na asijském Olympu, kam se chtěl po smrti svého bratra roku 869 vrátit. Víme také, že oba věrozvěstové přivedli s sebou na Moravu padesát Kocelových jinochů, k nimž připojil Rostislav stejný počet Moravanů, aby je vzdělali na kněze.⁵⁹

Hlavní činy jejich působení, tj. moravská misie, sestavení slovanského písma, slovanský překlad Písma svatého a organizace slovanské církve jsou obecně známy. Známy jsou také okolnosti, za nichž slovanská liturgie a církevní slovanské písemnictví bylo přeneseno žáky soluňských bratří z Moravy na slovanský jih a odtud na slovanský východ.

Vypuzením učedníků Metodějových z Moravy skončila slibně se rozvíjející církev moravská a postupně zanikl u nás i bohoslužebný slovanský jazyk. Svatoplukovou státní politikou, která nepodporovala svou mocí dílo Metodějovo, vytvořil se zcela jiný kulturní a politický život než ten, který by se byl vytvořil, kdyby se bylo pokračovalo v tradicích, postavených na slovanské odkazu Metodějově. II. vatikánským koncilem vše bohatě napraveno, neboť nám dal liturgii v jazyce mateřském.

Po odchodu žáků Metodějových z Moravy zůstal Klimentek – Kaon opuštěn, třebas nezničen. Do roku 1358 nemáme o něm písemných zpráv, není také psáno, kdy a kým byl postaven kostel a klášter, jak jej toho roku převzali brněnští augustiniáni a z něhož se zachovaly jen základy.⁶⁰ Podle nejnovějšího archeologického výzkumu, jak jsme o něm již psali, pochází kněžiště z 9. století, kdežto loď s předsíní (nartexem) a opěrné pilíře za kněžištěm byly přistavěny právě augustiniány. Také podle opracovaných gotických kamenů soudě jsou zmíněné přístavby ze 14. století.

Probošství augustiniánů na Klimentku bylo založeno bratrem císaře Karla IV. markrabětem Janem, který daroval brněnským augustiniánům podle potvrzovací listiny biskupa Jana Očka z Vlašimě ze dne 18. dubna 1358⁶¹ „kapli svatého Klimenta, papeže a mučedníka, v lesním zátiší, blíže nového hradu Cimburka ležící, v dobách sice dávných vystavěnou k uctívání téhož svatého, nyní však od mnohých let vši bohoslužby postrádající, zároveň s budovou k téže kapli přiléhající, obehnanou vůkol příkopy, aby si tam bratři zřídili obydlí, kteří sem z moci převorovy a konventu posláni a ustanoveni byli a také dle libosti odvoláni býti mohou, aby se tu zdržovali a stáda svá pásiti mohli k užitku bratří a kláštera výše zmíněného...“

⁵⁹ Dr. Fr. Příkryl o tom píše: „Sv. Cyril a Metoděj založili hned po svém příchodu na Moravu roku 863 při kostele již stávajícím v objemné tvrzi klášter sv. Basilia, jehož údy sami byli, dle potřeby obřadu slovanského v budovách již hotových a králem Rostislavem jim věnovaných za účelem výchovy duchovenstva.

⁶⁰ Viz připojený obrázek č.

⁶¹ Viz příloha 2.

Brněnští augustiniáni dostali tedy aspoň kapli z 9. století a obytnou budovu, zubem času jistě poškozenou, kterou si dle své potřeby upravili. Nebyly-li při tom nějaké hospodářské budovy, totiž ovčinec a stodola pro zásobu sena na zimu, postavili si ji asi sami, jak vyplývá z věci samotné. O tom, že tam stála „stodůlka před klášteřem,“ je zachována zpráva z Jihlavy, z roku 1416.⁶²

Dějiny působnosti augustiniánů na Kaoně přesvědčují nás o jejich úspěšné činnosti. Brzy se k radosti markraběte Jana ukázala potřeba rozmnožit počet kněží, proto jim daroval nejbližší vesnici Vřesovice a dvě třetiny Hořenčic,⁶³ což potvrdil listinou, vydanou roku 1370. Tento dar potvrdil pak roku 1371 také biskup Jan Očko z Vlašimě.

Roku 1414 byl na Kaoně proboštem kněz Petr, ježž známe z kupní smlouvy, uzavřené se zemanem Šimonem Komíkem z Újezda z 13. května 1414, kterou jmenovaný zeman prodal brněnským a kaonským augustiniánům svou třetinu Hořenčic, kterýžto historický doklad má také, jak bylo výše uvedeno, i význam místopisný, dokazující, že nynější pohoří Chříby se správně ještě v 15. století jmenovalo Hřebčice. V Ottově slovníku naučném z roku 1901 jsou Chříby nazvány Hory Hříběcí, a název Kón má ostrov v ústí Oněgy, Leonid Leonov totiž píše v románu Ruský les, str. 172: „Pobyl (Vichrov) i na proslulém ostrově Kón v ústí Oněgy a ověřil si, že tam krávy žerou ryby, že tam děvčata vypadají tak trochu jako smutné princezny, i že tam neznají zloděje.“ Právě ta smlouva je také spojovacím článkem mezi naším názorem o starověkém uctívání koně a názvem toho místa původním jménem Kón čili Kaon. Bez tohoto dokladu bylo by skoro nemožno tuto spojitost objevit, neboť by se zdála smělou a nepravděpodobnou.

Kaonský klášter nebyl sám o sobě účelem a jako klášter nebyl opuštěn,⁶⁴ neboť měl, jak je zřejmo z věnování markraběte Jana, na starosti také duchovní správu okolního obyvatelstva. Fara v Osvětimanech byla založena až roku 1391 a na Stupavě teprve roku 1881, a to ne proto, aby věřící a poutníci měli usnadněnou dalekou cestu do kostela, nýbrž proto, aby buchlovskému pánu neplašili lesní zvěř.

Slibný rozvoj Kaonu, který se těšil přízni moravského lidu a okolních zemanů, zvláště rytířů Smetanů z Osvětiman, kteří tu měli tvrz na místě nynějšího panského domu, vzal náhlý konec roku 1421 (někteří historikové tvrdí že roku 1427) vypálením kláštera husity, vedenými

⁶² Jihlavské hrdelní protokoly, uveřejněné prof. srov. Augustinem Neumannem v VI. svazku Studií a textů, str. 347: Item také tovaryši Křížek z Kyjova i s Janem a kněz Šimon s nimi od sv. Klimenta vyznal, že jednou byli tři dny u sv. Klimenta, ten (Šimon) byl doma a tu jsú koně chovali ve stodolce před klášteřem.

⁶³ Obec Hořenčice bývala nad cihelnou dvora hruškovského a zanikla v bouřích husitských.

⁶⁴ O tom, že byl klášter opuštěn jako takový, domnívá se dr. Zavadil.

Bedřichem ze Strážnice, za jejich pochodu od nedobytého Kyjova k Velehradu. Plameny hořícího probošství jim svítily na cestu.

Nepřátelství moravských husitů vůči Kaonu lze podle některých historiků⁶⁵ částečně vysvětlit tím, že jak čeští augustiniani, tak zvláště němečtí cisterciáci zaváděli na Moravě dosud neznámé novoty lenní, názory a snahy neslovanské, hledíce získat těmto nezvyklým výsadám právní platnost.⁶⁶ Tím od sebe odvrátili moravskou šlechtu, která ráda použila nastalých bouří, aby učinila přítrž nenáviděnému zřízení.

Velehradští mniši si nápadně všímali domácích řádů, hledíce zejména potlačit všechny vzpomínky na slovanské věrozvěsty Cyrila a Metoděje. Odmítali dokonce ještě za vlády Karla IV. přijímat do noviciátu český dorost, takže sám Karel IV. musel proti vylučování z českého prostředí protestovat přímo u generálního opata a upozornit ho se vsí otevřeností na neblahé následky pro řád, jestliže by pokračoval v odporu proti českému obyvatelstvu.

Roku 1379 se jim podařilo pro svého opata získat právo pontifikálií, ale lásku Moravanů, kteří dál putovali na Klimentek – Kaon, nezískali. Přesto udělil olomoucký biskup proboštovi Klimentku, Matyášovi, roku 1400 pravomoc zpovědní a později ji rozšířil na celý konvent.

Zpustošené probošství na Kaoně bylo by snad bývalo obnoveno, kdyby nebyl král Zikmund odňal brněnským augustinianům všechny životní prostředky. Jsa stále v peněžní tísní, nařídil jim složit na válečné potřeby značné částky peněz, čemuž mohli vyhovět jen tak, že s jeho svolením zastavili statky Šardice, Nové Hvězdlice a probošství kaonské s vesnicemi Vřesovicemi, které patřily probošství na Klimentku, a Boršovem u Kyjova. Tím se octl konvent v takové nouzi, že sotva si opatroval své potřeby životní. Pohroma byla dovršena tím, že Zikmund zastavil v roce 1422 zemský majetek Buchlova s okolními vesnicemi, jakož i Bzenec a Veselí nad Moravou, pánu trenčanské župy Ctiboru Vajdovi.

O tom, že brněnští augustiniani nepřestávali uvažovat o obnově probošství na Klimentku, svědčí také latinská listina, která nás zpravuje o potvrzovací listině biskupa Jana

⁶⁵ Např. dr. Fr. Příkrýla.

⁶⁶ Dudík, Dějiny Moravy, uvádí, že se snažili vyvrátit župní zřízení. Dr. Eduard Winter (Němec) „Tisíc let duchovního zápasu:“ Z typické pro cisterciáky souvislosti mateřských a dceřiných klášterů lze vysvětlit, že cisterciácké kláštery v Čechách (a ovšem také na Moravě) zůstaly po staletí buňkami německého náboženského života. Když roku 1205 z Plas založen Velehrad na Moravě, byl opat i mniši Němci. Jmenovali se Thizelin, Walkum, Eberhart, Gerung, Hartmut a Pertold. O misii byzantsko-slovanské píše: „Křesťanství německy chápané jako v Heliandu, podporované zbraněmi erbovních knížat římských, nemohlo lehce nalézt cestu k srdci Slovanů. Je zcela pochopitelné, že Slované jímala úzkost, když viděli k sobě přicházet toto křesťanství germánský (teutonský) utváření, podporované takovouto zbrojovou silou. Křesťanství, jež přišlo do země z bavorského Řezna a ze saské Corvey, narazilo velmi záhy na proud misie, přicházející z Byzance, zaznívá tu motiv, který se v dějinách náboženského vývoje „sudetského prostoru“ neustále opakuje: setkání západní a východní církve, staroslovanské církve lidové a latinské církve říšské.“

Očka z Vlašimě z 18. dubna 1358, uložená v archivu hradu Buchlova.⁶⁷ V této listině mluví se o troskách kaple sv. Klimenta s odkazem na jakousi knihu tomášských augustiniánů (tomášských, tj. od sv. Tomáše v Brně),⁶⁸ o kterých se pisatel listiny, člen řádu, dozvěděl, že patřily i s dvorem, ležícím u kaple, brněnskému klášteru z milosti markraběte Jana. Autor listiny uvádí také, že dar byl lepší k obživě bratří z dovolení Mikuláše, probošta brněnského, kanovníka olomouckého a generálního vikáře biskupa Jana Očka rozhojněn nádavkem vesnice Vřesovic a dvora Ramsperku se vším příslušenstvím. Také v této listině je zmínka o tom, že pod trestem exkomunikace zakázal biskup Jan úředníkům rušit převora a bratry, a že olomoucký biskup udělil převoru Matyášovi zpovědní jurisdikci, o kterou se později P. Jan Retz podílel se všemi řeholníky.

Jako žily vzpomínky na bývalý Kaon v kruzích jeho bývalých držitelů, tak žil také staroslověnský Kaon až do našich časů v představách východní církve. Dosvědčuje to zpráva Františka Kratochvíla z Moravan, který jako zajatec na Sibiři v Loris Melikovskoje měl možnost přesvědčit se o tom, že zpráva o zániku Kaonu ani po pěti stech letech nepronikla do těch končin.⁶⁹

Kolem roku 1500 žil na Klimentku – Kaoně jako poustevník poslední člen rodu strážců monastýru, rytíř Josef Smetana z Osvětiman, který zemřel bez potomků odkávaj svůj majetek, tvrz v Osvětimanech, Protivcovi ze Zástřizlů a na Buchlově.

Ke konci 17. století navštívil Kaon spisovatel historik P. Josef Středovský, který ještě viděl zříceniny kláštera, tehdy již postupně mizející.

Mezi lidmi kolovaly pověsti o pokladech na hradisku. To způsobilo, že roku 1700 dala (dokonce!) i vrchnost buchlovská zříceniny prokopat. Při tom všem jen trochu nápadné bylo bezvýsledně přeházeno, všechno opracované kamení odvezeno jako stavivo a jen v křovinách zůstalo pohozeno několik gotických žeber a ostění.⁷⁰ Na troskách kostela dal svým nákladem postavit bývalý boršický děkan P. Jan Studený dřevěnou kapličku ke cti sv. Cyrila a Metoděje. Skoro po stu letech nahradil ji, když bylo třeba ji pro archeologický výzkum roku 1961/2 odstranit už také pro její zchátralost, koryčanský děkan P. Stanislav Straňák s několika příznivci Klimentka kaplí novou. Tak je z celého kláštera ta kaple jediným, a to ještě novodobým,

⁶⁷ Viz překlad u přílohy č. 1.

⁶⁸ Jde o kroniku augustiniánského probošství na Kaoně, která se ztratila.

⁶⁹ Místní baťuška v uvedené obci měl prý podle nějaké knihy zato, že monastýr dosud trvá a je v něm usazeno na pět set řeholníků.

⁷⁰ Několik jich bylo uloženo pod oltářem dřevěné kapličky. Jeden takový kámen, jehož někteří nešetrní turisté používali na ohniště, byl před druhou světovou válkou dán do úschovy na daru v Osvětimanech. – Podle zprávy Prokopovy bylo odvezeno drobnější kamení na stavbu silnice.

pozůstatkem nad hrobem apoštola Slovanů a s bratrem Cyrilem zakladatele slovanského písemnictví, prvního moravského arcibiskupa, sv. Metoděje.

„Odpusť mně. Bude-li někde slza na papíře!“ připsala na rukopise z roku 1947 (od té doby třikrát doplněném) spisovatelka Maria Josefů, zemřelá v květnu 1964.

5. Snahy o obnovu.

Na Kaoně – Klimentku nastalo ticho. Hradisko zarostlo lesní porostem, holé zdi kostela a kláštera hleděly smutně do lesů a nebylo nikoho, kdo by zpustošený monastýr obnovil. Přes 546 let od zničení památné svatyně leží takto kolébka slovanské osvěty v sutinách a z nízkého lesního porostu vyčnívají jen zbytky zdí kostela a hromady kamení jakoby k prosbě, aby byla vzkříšena zašlá sláva Kaonské hory.

Klimentek – Kaon, patřil do nedávna šlechtici, který nerad viděl poutě lidu do svých lesů, v jejichž středu byl skryt tento památník nejstarších dějin Moravy. Scházelo vůbec spojení se světem, lesem nešla ani silnice, a také dnes jej spojuje se silnicí jen lesní cesta (od křížku) asi 1200 metrů dlouhá.⁷¹

Přes toto zapomenutí Kaonu našli se jednotlivci, kteří budili zájem o Kaonský monastýr a volali po jeho obnově. Před sto lety pracoval o to farář Jugan, pak farář Studený a roku 1881 dr. J. R. Bílý,⁷² který zvláště v časopisech a zejména v jubilejním cyrilometodějském roku 1863 snažil se obnovit kapli monastýru. O obnovu Kaonu usiloval také pěvec Jan Soukop⁷³ a v neposlední řadě veliký příznivec cyrilometodějské myšlenky, blahé paměti dr. A. C. Stojan, který nemohl nechat bez povšimnutí tak významné místo slovanských dějin, a proto tam chtěl postavit krásnou kapli podle návrhu stavitele Jandáska z Přerova z roku 1923, předčasná smrt mu však zabránila v uskutečnění tohoto úmyslu.

Především pro obnovu kostela a budovy pro duchovní správu byla roku 1930 založena Matice svatoklimentská. Přesto, že se ujala tak důležité kulturní a náboženské osvětové práce, nebyla její činnost zpočátku pochopena a zřejmě z obavy, aby se obnovený monastýr nestal střediskem, které by „mohlo zastínit význam Velehradu,“ byly Matici a její činnosti kladeny nejružnější překážky nebo projevoována lhostejnost.

Když se autor v lednu 1930 dozvěděl, že Klimentek byl s polesím ve výměře 1640 ha zabrán, a že by tedy bylo možno jej získat pro obnovu monastýru, založil Matici svatoklimentskou.⁷⁴ Matice pak požádala o přiděl 100 ha polesí s hradiskem v jeho středu. V republice je sedmnáct kostelů sv. Klimenta, a to v Praze v Klementinu, v Holešovicích a na Poříčí (nyní evangelický kostel v Klimentské ulici), ve Staré Boleslavi, na Levém Hradci, v Odoleně Vodě, v Chlumčanech, ve Chržíně, na hradišti Lštění, v Hradci Králové,

⁷¹ Matice svatoklimentská navrhla před druhou světovou válkou stavbu silnice Lovčice – Jestřebice kolem nádraží Haluzice a zřízení turistické stezky od ústí této silniční spojky do vesnice Bohuslavice – Jestřebice na Klimentek.

⁷² Roku 1861 napsal v „Moravanu:“ „Stavte kapli u Osvětman, stavte úcty vděčné nový stan, pak se zhostí mnohé srdce žalu.“ Na stránce 85 svého díla „Dějiny sv. Cyrila a Metoděje“ praví: „Kéž bychom mohli zvěstovat, že do letošního roku jubilejního (tj roku 1863) již zase obnovena jest!“ (rozuměj kaple kaonského monastýru).

⁷³ Tento napsal: „Soluňané na posvátném chlumu vzdělali k Tvé úctě milý chrám, ale ach, ten zřícen leží v rumu, pod...“

⁷⁴ Její název byl přejat podle dosavadního jména Hory svatoklimentské.

v Dobřenicích, Mirovicích, na Práchni u Horažďovic, na Stupavě, v Horním Břečkově, v Jasenicích a Mučeníkách; a jedenáct zaniklých: v Praze na Vyšehradě, v Kouřimi, v Murách u Doksan (je z něho selské obydlí), v Dubí nad Sázavou, v Krásnu nad Lesy, v Litomyšli, v Berouně, v Sadské, v Lipůvce, ve Starém Městě u Uherského Hradiště a na Kaoně. Z těchto uvedených míst jsou ta nejstarší považována za bývalá působiště sv. Cyrila a Metoděje, popřípadě jejich žáků, kdežto ve většině ostatních uvedených míst byly vybudovány kostely ke cti sv. Klimenta jako patrona horníků.

Brzy po založení Matice se objevily veliké překážky pro její činnost. Přesto Státní památkový úřad, Okresní národní výbor v Kyjově a jiné občanské úřady činnost Matice podporovaly, jen bývalý pozemkový úřad pod politickým vlivem neprojevil nejmenší porozumění pro snahy spolku a zamítl jeho žádost o přidělení polesí s Klimentkem a přidělil je nově založenému Lesnímu družstvu obcí v Osvětimanech ve výměře 1240 ha a městu Kyjovu ve výměře 400 ha. Matice byla odkázána na dobrou vůli družstva. Po léta vedené jednání s tímto družstvem ale nevedlo ke kladnému výsledku až na to, že družstvu byla uložena služebnost trpět na Klimentku vědecké bádání a poutě. Roku 1938 bylo hradisko Svatoklimentské převzato do státní památkové ochrany. Matice byla rozhodnuta vystavět kostel s obytnou budovou pro jeho správce na cizím pozemku jedině proto, aby tu byla co nejdříve postavena důstojná památka, ovšem za záruky, že družstvo tam bez souhlasu Matice nic nepostaví ani stavět nedovolí. Tu zakročil Státní památkový ústav, který rozhodl, že na tom místě nedovolí stavět dříve, dokud hradisko nebude prozkoumáno archeologicky, Státní archeologický ústav však byl v té době zaneprázdněn jinými pracemi a výzkumné práce na Kaonu měl naplánovány teprve na takovou dobu, kdy nebylo dostatek lidí na kopání a vznikaly těžkosti se stravováním vedoucího úředníka, takže výzkum byl odložen na neurčito a vykonán teprve v letech 1958 a 1961/2.

Matice hodlal po archeologickém výzkumu hradiska obnovit kostel tak, že základové zdivo původní stavby budou postaveny asi jeden a půl a dále kolem nich, takže návštěvníkům kostela budou i pozůstatky původního kostela přístupny. Tím by se zvětšila délka i šířka kostela o tři metry. Nad přestropnými základy vnikly by zřízením kostelní dlažby nad tímto stropem asi 3,30 metrů vysoký světlý prostor, kterého by bylo možné používat jako archiv, muzeum, skladiště a z větší části také jako dvorany přednáškové. Sloh kostela byl by zvolen podle slohu návrhu kaple arcibiskupa Stojana. Důstojný náhrobek byl by zřízen nad hrobem sv. Metoděje pod kopulí kostela.

Před kostelem na jižní straně upraví se prostranství osázené lipami, které pojme asi 50 tisíc lidí, kteří by se sešli na bohoslužby. Oltář by byl postaven u zdi. Na té straně byl vchod

také do původní kaple v 9. století. Na západní straně bude postavena obytná budova pro správce kostela. Nebylo by účelno budovat velký chrám, který by byl po většinu roku nevyužit, a přitom by náklady na údržbu byly značné.

Jsme přesvědčeni, že naše národy, český a slovenský, popřípadě za účasti ostatních národů slovanských, si monastýr obnoví samy v rozsahu a kráse posvátnosti a v dějinném významu místa přiměřené. Je třeba dokončit silniční a popřípadě i železniční spoje v kraji, jež tam zůstaly jako kusé dědictví po monarchii. Dnes ovšem převládá doprava motorovými vozidly, neboť jsou pohyblivější a rychlejší.

Spoje a stravování:

Návštěvu Klimentku – Kaonu lze pohodlně vykonat v jednom dni, z Kyjova jezdí autobus do Vřesovic osmnáctkrát denně, z Uherského Hradiště osmkrát. Z Koryčan podle potřeby, avšak z Vřesovic, z Osvětiman a z Koryčan lze vykonat cestu za hodinu pěšky krásnými listnatými lesy. Kdo by však chtěl setrvat v okolí Klimentka déle než den, může se ubytovat např. v „Radosti“ ve Vřesovicích nebo v hotelu v Koryčanech. Stravovat se lze tamtéž. Motorová vozidla budou propuštěna jen až ke Křížku (mimo auta dodávková), aby klid místa nebyl rušen. Snad bude v dohledné době dovoleno postavit v sousedství Klimentka – Kaonu Dům klidu a odpočinku, po němž volají lidé shonem všedního dne unavení.

Klimentek – Kaon volá:

Vzhůru, Slávi, Češi, Moravané,

Sv. Method volá vás!

Ať již celý národ z mrtvých

Ať se k staré slávě vznese zas!

Konec kažte živoření,

V dávných věků doby hled'te zpět:

Jako bratří stůjte sjednocení,

Aby sílu Slávů poznal svět.

V rukou neste drahou palmu míru,

Lásku k vlasti v srdcích svých:

A „pro národ, vlast a svatou víru“

Budiž heslem rodů slovanských!

Svorně ať nad vámi prapor věje!

Nedbejte na hlasy potupy:

Spějte zbožně k hrobu Metoděje,

Na Kaon – hrad, Slávské zástupy!

Přílohy:

Buchlov -18. 4. 1358; opsal J. Nopp.

In libro quodam a thomesibus edito de loco et rudibus capellæ S. Clementis sequentia comperi:

Insuper ad nos in Moravia spectabat residentia seu grangia ad capellam S. Clementis prope novum castrum Zimburg sita a Joanne marchione fundatore gratiose nobis attributa a. 1358 die 18. Aprilis confirmante donationem reverendissimo D. Nicolao præposito brunensi canonico olomucensi, vicario generali, d. dni. Joannis episcopi olomucensis addito pago Břessowitz et villa Ramsperg cum omnibus suis appertinentibus incorporando hæc conventui brunensi pro meliori fratrum sustentatione indulgente præfato generali vicario, autoritate supradicti domini nostri domini episcopi sibi ad præmissa delegata, ut Patres illuc destinati in ipsa capella celebrare ac fidelibus verbum Dei exponere licite possint. Mandato in virtute S. obedientiæ et sub excommunicationis poena, ne officiales priorem et fratres aliquando perturbent aut impedian. Ibidem d. d. episcopus olomucensis contulit jurisdictionem cuidam patri Mathiæ et se stitit cum omnibus suis religiosus reverendissimus olim P. Joannes Retz pariter pro jurisdictione pro confessionibus excipiendis.

Překlad:

Na místě v troskách kaple sv. Klimenta v nějaké knize tomášskými vydané, dozvěděl jsem se o místě a o troskách sv. Klimenta následující: Nadto ještě patřila nám na Moravě residence čili dvorec u kaple sv. Klimenta, ležící blízko nového hradu Cymburka, zakladatelem markrabětem Janem milostivě přidělená roku 1358, dne 18. dubna s potvrzením daru nejdůstojnějšího P. Mikuláše, probošta brněnského, kanovníka olomouckého, generálního vikáře, Pána Jana biskupa olomouckého a s nádavkem vesnice Břesovic (Vřesovic) a dvoru Ramsperku se vším příslušenstvím, aby to bylo přiděleno konventu brněnskému k lepší obživě bratří s dovolením zmíněného generálního vikáře, s potvrzením výše uvedeného pána našeho pana biskupa na něj k hořejšímu vzneseným, aby otcové tam určení směli volně v té kapli mši sv. sloužit a věřícím vykládat slovo Boží. Poručil v duchu svaté poslušnosti a pod trestem exkomunikace, aby úředníci priora a bratry nikdy nevyrušovali nebo jim nepřekáželi. Tamtéž propůjčil pp. olomoucký biskup nějakému otci Matyášovi jurisdikci a nejdůst. kdysi pater Jan Retz podělil se se všemi řeholníky svými o jurisdikci pro poslech zpovědi.

Příloha 2.

Olomoucký biskup Jan potvrzuje klášteru sv. Tomáše v Brně dar kaple sv. Klimenta u Cimburku. Dáno v Brně 18. dubna 1358.

Johannes Dei et apostolice sedis gratia Episcopus Olomucensis, ad perpetuam rei memoriam. Inter sollicitudines ex debito pastoralis officii, nostris humeris incumbentes, ad illud precipuam curam dirigimus, ut in locis nobis ordinario iure subiectis, cultus divini nominis augeatur, ac Religiosis personis, que spreta seculi vanitate, virtutum domino in sanctimonia vite adherent favor congruis impendantur, Hinc est, quod illustris et Magnificus princeps et dominus dominus Johannes Marchio Moraviae nobis exposuit, qualiter ipse Religiosis viris. Priori et Conventui Monasterii, gloriose virginis Marie et beati Thome apostoli ordinis fratrum Heremitarum sancti Augustini in Bruna, nostre diocesis et eidem Monasterio, cuius ipse dominus Marchio fundator existit, Capellam beati Clementis pape, in siluestri solitudine, prope Castrum suum, novum Cynneburg sitam, antiquis quidem temporibus pro eiusdem sancti reverencia fabricatam nunc autem a multo tempore omni cultu, seu divinis officiis desolatam, a vicinis parochialibus ecclesiis longe distantem ac sub nullius earum limitibus consistentem una cum area eidem Capelle contigua, fossarum ambitu circumfossa pro habitatione inibi erigenda, in qua aliqui de fratribus nostris, per Priorem et Conventum predictos illic locandi, instituendi, et etiam ad placitum revocandi, morari et animalia sua pascere valeant, ad usum fratrum, et Monasterii predictorum, pie contulit et donavit, desiderans et cum instantia a nobis exposcens, ut Collationem et donacionem huiusmodi, quatenus nostra interest, Ratificare, approbare vellemus, ac etiam confirmare, dictis que fratribus, qui videlicet in eodem loco per tempora moram et habitationem fecerint, indulgere, ut in eadem Capella missarum solempnia celebrare, ac populo illuc in devocione spiritus accedenti verbum dominum valeant licite ministrare. Nos igitur attendentes, petitiones ipsius domini Marchionis, potissime, quia per premissa, cultus divinis indubitanter augeri prospicitur, fore pias et rationabiles, atque iustas, Collationem et donacionem Capelle et Aree predictarum per antedictum dominum Marchionem, eidem monasterio suo factas, sicut premittitur, Ratas habentes et gratas approbamus, et auctoritate ordinaria ex certa scientia confirmamus, eisdem fratribus, hiis videlicet qui ad capellam prefatam per priorem et conventum sepradicti monasterii, successive fuerint per tempora destanti, eadem auctoritate tenore presencium favorabiliter indulgentes, ut in ipsa Capella missarum solempnia celebrare, ac fidelibus, qui in devocione illuc accesserunt proponere possint licite verbum dei, cum solempnitatis quas in talibus expedierit adhiberi, universis Officialibus

ac subditis nostris presentibus et futuris in virtute sancte obediencie, et sub excommunicationis pena firmiter iniungentes, quatenus memoratos. Priorem et fratres, in premissis pro reverencia dei et nostra, nequaquam impedian, prohibeant, aut perturbent, sed magis, ab omnibus ipsos impedire prohibere, vel turbare volentibus, dūm requisisti super hoc fuerint ab eisdem protegant efficaciter et defensent. In quorum testimonium et robur perpetuo valiturum, presentes litteras fieri et sigilli nostri majoris iussimus appensionere muniri. Actum et Datum Brune Anno domini millesimo trecentesimo Quinqagesimo octavo, die XVIII^a Mensis Aprilis.

/Pův. perg. v archivu kláštera sv. Tomáše F.33 n. 597. Codex diplomaticus et epistularis Moraviæ, 93/

Překlad:

Jan, z Boží a apoštolské milosti biskup olomoucký, na věčno věci památku. Mezi povinnostmi z pastýřského úřadu, jež na naše bedra jsou vložena, k tomu obzvláštní péči máme, aby na místech, která jsou nám po právu poddána, úcta Božského jména se šířila a osobám nábožným, které opovrhnuvše marností světskou, Bohu v zátíši slouží, přízeň patřičná se prokazovala. Poněvadž tedy osvěcený a vznešený pán Jan, markrabě moravský, nám vyložil, kterak sám nábožným mužům, převorovi a konventu kláštera Bl. P. Marie a bl. Tomáše apoštola řádu bratrů poustevníků sv. Augustina v Brně, naši diecézi (Morava byla rozdělena na dvě diecéze roku 1777, pozn. aut.) a témuž klášteru, jež pan markrabě sám založil, kapli bl. Klimenta, papeže a mučedníka, v lesním zátíši blíže nového zámku Cymburka ležící, v dobách sice dávných vystavěnou k uctívání téhož svatého, nyní však od mnohých let vši bohoslužby pohřešující, zároveň s budovou k téže kapli přiléhající, obehnanou vůkol příkopy, aby si tu obydlí zřídili bratří, kteří se z moci převorovy a konventu posláni a ustanoveni a také dle libosti odvolání býti mohou, aby se tu zdržovali a stáda svá pásiti mohli, k užitku bratří a kláštera svrchu zmíněného, zbožně ustanovil a daroval, žádaje a všemožně naléhaje, abychom ustanovení a dar tento, pokud na nás jest, schváliti a též potvrditi ráčili, aby v téže kapli mše sv. sloužiti a lidu tam s nábožnou myslí přistupujícímu slovo Boží svobodně hlásati směli. My tedy na zřeteli majíce přeusilovné prosby téhož pana markraběte, a poněvadž skrze to napsané pocta Boží jistě se rozmnoží, a že důvody zbožné, rozumné a pravé jsou, udělení a darování kaple i s budovou svrchu zmíněnou řečeným pánem témuž klášteru, jak předesláno, schvalujeme a za vhodné uznáváme a moci sobě udělenou s plným vědomím potvrzujeme téže bratřím, totiž těm, kteří pro kapli dříve zmíněnou převorem a konventem řečeného kláštera postupně během času ustanoveni budou, touže mocí zároveň dovolujeme, aby v téže kapli mši sv. sloužili a věřícím, kteří tam se zbožnou myslí přijdou, mohli svobodně hlásati slovo Boží se všemi obřady a slavnostmi, jichž se při nich užívá; veškeré pak úředníky a poddané své, nynější i budoucí v ctnosti svaté poslušnosti a pod trestem vyobcování pevně zavazujeme, aby zmíněnému převoru a bratřím pro úctu Boží a naši nijak nekřivdili, nezabraňovali nebo je nerušili, nýbrž spíše aby je proti všem, kdož by jim křivdili, překážeti nebo vyrušovati chtěli, na požádání chránili a hájili.

Na svědectví tomu a platnost vždy trvající poručili jsme napsati tento list a potvrditi přivěšením naší větší pečeti.

Ujednáno a dáno v Brně, Léta Páně tisícího třístého padesátého osmého, dne XVIII. měsíce dubna. (Jan Očko z Vlašimě, kníže – biskup.)

Životní příběh autora této knihy JUDr. JANA SVOBDY (*1881) je historie vesnického chlapce, synka drobného chalupníka, který se vlastním úsilím vypracoval až na významná místa státního aparátu a k badatelské práci v oboru, který si zamiloval. Z venkovské jednotřídky o čtyřech odděleních se prosadí do „velké“ obecné školy, kde už se učí němčině, udělá zkoušku do nejbližšího gymnasia, tehdy německého, ve stálém boji o to, jak studia zaplatit, stráví dva roky z jezuitským alumnátě, který opouští, a dokončuje pak s velkým zpožděním střední školu maturitou. Presenční vojenská služba ve Vídni mu umožní studium účetnictví a práv, které dokončuje doktorátem na vídeňské universitě. Těžké národnostní a sociální podmínky, jimiž se probíjí, ho formují v nadšeného vlastence se silným sociálním cítěním. Jako menšinový pracovník ve Vídni zakládá několik ústavů pro české úředníky, české služebné apod., svými články o národohospodářských otázkách se stává známým, takže je kooptován do výboru Slovanské společnosti národohospodářské. První světovou válku prodělal většinou jako účetní důstojník na frontě v Haliči, v dnešním Polsku. Po válce se díky své kvalifikaci stal ředitelem Zemského úřadu pro péči o válečné poškozence v Brně. Redigoval časopisy Obzor sociální péče a Válečný poškozenec. Založil Sušilovu kolej v Brně pro vysokoškoláky a první diecézní Charitu pro diecézi brněnskou. Stále větší zájem projevuje o dějiny, zejména o epochu velkomoravskou a cyrilometodějskou misi. Středem jeho pozornosti se stalo zejména Hradisko sv. Klimenta u Osvětiman. Na tato témata napsal desítky článků a studií. Založil Matici svatoklimentskou a redigoval její věstník Velká Morava. Po přeložení do Prahy pokračoval v této činnosti i na novém působišti až do zrušení spolků komunistickým režimem v r. 1955 a poté v omezených možnostech až do své smrti v r. 1968.